

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

VZNIK A ZÁNİK OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

MONIKA NOVOTNÁ
PLZEŇ 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA SPRÁVNÍHO PRÁVA

VZNIK A ZÁNİK OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: JUDr. Václav Henych

Vypracovala: Monika Novotná

Školní rok: 2012/2013

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Václavu Henychovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych ráda poděkovala celé své rodině za podporu nejen při tvorbě této práce.

CITÁT

„Občanské sdružení je nejdobrovolnějším aktem na světě, neboť každý člověk se rodí svoboden a je svým vlastním pánem, a proto si ho nikdo pod jakoukoliv záminkou nemůže podříditi bez jeho souhlasu.“

Jean Jacques Rousseau

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Liberci dne .....

vlastnoruční podpis.....

OBSAH

1	ÚVOD.....	I
2	OBECNÉ PRINCIPY.....	III
2.1	LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRÁVA SDRUŽOVACÍHO	III
2.1.1	Listina základních práv a svobod.....	III
2.1.2	Sdružovací právo v mezinárodních dokumentech	IV
2.1.3	Sdružování podle zákona o sdružování občanů	VII
2.1.4	Další prameny práva sdružovacího	IX
2.2	OBČANSKÉ SDRUŽENÍ A SDRUŽOVACÍ PRÁVO.....	X
2.2.1	Pojem občanské sdružení	X
2.2.2	Základní zásady práva sdružovacího	XII
2.2.3	Historický exkurz do práva sdružovacího	XIV
2.3	SDRUŽENÍ V SYSTÉMU PRÁVNICKÝCH OSOB	XV
2.3.1	Pojem právnické osoby.....	XVI
2.3.2	Kategorizace právnických osob.....	XVII
2.3.3	Soukromoprávní a veřejnoprávní právnické osoby.....	XVII
2.3.4	Ziskové a neziskové právnické osoby	XVIII
2.3.5	Základní identifikační znaky právnických osob	XIX
3	NEZISKOVÝ SEKTOR.....	XX
3.1	MÍSTO OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ V NEZISKOVÉM SEKTORU	XX
3.1.1	Nejednotná terminologie	XX
3.1.2	Neziskový sektor, občanský sektor, třetí sektor	XXI
3.2	CHARAKTERISTIKA NEZISKOVÉ SEKTORU	XXII
3.3	ZÁKLADNÍ INSTITUCIONALIZOVANÝ RÁMEC NEZISKOVÉHO SEKTORU	XXIII
3.4	RADA VLÁDY PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	XXIV
4	VZNIK OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ	XXVII
4.1	DVOUFÁZOVOST ZALOŽENÍ A VZNIKU OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ	XXVII
4.2	PŘÍPRAVNÝ VÝBOR	XXVIII
4.3	NÁVRH NA REGISTRACI.....	XXIX
4.3.1	Nedostatky návrhu na registraci	XXX
4.4	REGISTRACE.....	XXXII
4.5	EVIDENCE OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ.....	XXXIII
4.6	REGISTR OSOB.....	XXXIV
4.7	STANOVY	XXXV
4.8	NÁZEV SDRUŽENÍ	XXXVII
4.9	OCHRANA PŘED ZNEUŽITÍM NÁZVU	XXXVIII
4.10	SÍDLO.....	XXXVIII
4.10.1	Změna sídla.....	XXXIX
4.11	CÍL ČINNOSTI SDRUŽENÍ.....	XL
4.12	ORGÁNY SDRUŽENÍ	XLI
4.12.1	Kontrolní orgány	XLII
4.13	ORGANIZAČNÍ JEDNOTKY	XLII
4.14	ČLENSTVÍ VE SDRUŽENÍ.....	XLIV
4.14.1	Vznik členství ve sdružení	XLIV
4.14.2	Práva a povinnosti členů.....	XLV
4.14.3	Soudní ochrana člena sdružení proti rozhodnutí orgánu sdružení	XLVI
4.14.4	Zánik členství.....	XLVII

4.15 ZÁSADY HOSPODAŘENÍ.....	XLVII
4.16 SMLOUVY O SOUČINNOSTI	XLIX
4.16.1 Vznik svazu sdružení smlouvou o součinnosti	XLIX
5 ZÁNİK OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ	LI
5.1 PROBLEMATIKA DVOUFÁZOVOSTI ZÁNÍKU OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ.....	LI
5.2 ZPŮSOBY ZRUŠENÍ OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ	LII
5.3 ZÁNİK DOBROVOLNÝM ROZPUŠTĚNÍM SDRUŽENÍ	LIII
5.4 ZÁNİK DOBROVOLNÝM SLOUČENÍM S JINÝM SDRUŽENÍM.....	LIII
5.5 NUCENÝ ZÁNİK SDRUŽENÍ NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ MINISTERSTVA VNITRA.....	LIV
5.6 OPRAVNÉ PROSTŘEDKY	LV
5.7 MAJETKOVÉ VYPOŘÁDÁNÍ.....	LVI
5.8 ZÁNİK ZRUŠENÍ S LIKVIDACÍ	LVII
5.9 ZÁNİK SDRUŽENÍ BEZ LIKVIDACE.....	LVIII
6 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	LIX
6.1 DŮVODY VZNIKU NOVÉHO KODEXU	LIX
6.2 ZDLOUHAVÁ CESTA REKODIFIKACE	LX
6.3 STRUKTURA NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	LX
6.4 HLAVNÍ ZMĚNY, KTERÉ NASTANOU S ÚČINNOSTÍ NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....	LXI
6.5 ÚPRAVA SPOLKOVÉHO PRÁVA V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	LXI
6.5.1 Změna terminologie	LXII
6.5.2 Založení a vznik spolku	LXII
6.5.3 Členství	LXII
6.5.4 Činnost spolku.....	LXII
6.5.5 Organizace spolku	LXIII
6.5.6 Zánik spolku	LXIII
7 ZÁVĚR.....	LXIV
8 SEZNAM LITERATURY.....	LXVI
8.1 KNIŽNÍ PUBLIKACE	LXVI
8.2 ODBORNÉ ČLÁNKY	LXVIII
8.3 JUDIKATURA:	LXIX
8.4 PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	LXX
8.5 INTERNETOVÉ ZDROJE	LXXI
8.6 JINÉ ZDROJE.....	LXXII
9 RESUMÉ.....	LXXIII

1 ÚVOD

Člověk je tvor společenský, a proto se lidé již od pradávna sdružovali do různých seskupení, aby usměrňovali svoje jednání a tím dosahovali společných cílů a zájmů. Právo sdružovací má tak v dějinách lidstva nezanedbatelný význam a v dnešní době slouží i jako spolehlivý ukazatel stavu demokracie. Sdružování v občanských sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., zákona o sdružování občanů, patří mezi důležité projevy práva sdružovacího. Počet občanských sdružení prudce vzrostl po sametové revoluci a k dnešnímu dni je u Ministerstva vnitra zaregistrováno více jak 90 000 sdružení. Přes jeho značnou oblíbenost a rozšířenost jsou sdružení právní vědou i praxí stále dosti opomíjena a hlavní pozornost je více zaměřena na jiné formy práva sdružovacího, jako jsou např. obchodní společnosti, politické strany, církve atd. Výraznější změny se dočkáme s účinností Nového občanského zákoníku.

Cílem předkládané diplomové práce je komplexně shrnout problematiku vzniku a zániku občanských sdružení, poukázat na některé nedostatky současné právní úpravy a doplnit výklad příslušnou judikaturou. To také tvoří jádro mé práce. Před tím však považuji za nutné, podívat se na existenci občanských sdružení v širších souvislostech. Proto jsem se rozhodla rozdělit tuto práci na dvě části a postupovat od obecného ke konkrétnímu.

V 1. části si kladu za cíl vymežit právní postavení občanských sdružení v legislativním rámci ČR, vysvětlit terminologii z této oblasti, historické souvislosti a zařadit občanské sdružení do systému právnických osob, kam jako soukromoprávní korporace bezpochyby patří. Další kapitole věnuji celou problematice neziskového sektoru. Ačkoli je to krok odvážný, věřím, že to nezpůsobí výraznou disproporci méj práce, neboť za její cíl nepovažuji jenom strohý text zadání, ale vnímám občanské sdružení také jako důležitou součást občanského sektoru. Podle mého názoru je to nejlepší způsob k dalšímu pochopení nejenom zařazení občanského sdružení, ale usnadní nám i přesnější náhled do jeho struktury a pochopení jeho podstaty.

V druhé části se zaměřím na popis jednotlivých fází vzniku a zániku občanských sdružení. V kapitole o vzniku zdůrazním především proces registrace, obligatorní náležitosti stanov a postavení člena sdružení. V kapitole zánik nastíním různé možnosti zániku občanských sdružení, problematiku majetkového vypořádání a likvidace.

Poslední kapitola je věnována stručnému rozboru a změnám, týkajících se občanských sdružení, které nastanou s účinností nového občanského zákoníku od 1. 1. 2014.

V této práci použiji především metody deskriptivní a analytické – popis platného práva a jeho následný rozbor. A také kritický pohled na některé nedostatky současné platné právní úpravy. Odborovým organizacím se budu věnovat pouze okrajově. Podle mého názoru patří tato problematika spíše do pracovněprávního prostředí a i proces vzniku se liší od vzniku občanských sdružení, neboť se zde uplatní jednodušší evidenční princip. V této práci používám termín sdružení v souladu s platnou právní úpravou s výjimkou poslední kapitoly, kde se Nový občanský zákoník vrací k tradičnímu pojmu spolek.

2 OBECNÉ PRINCIPY

2.1 LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRÁVA SDRUŽOVACÍHO

Právo svobodně se sdružovat je spolu s právem na svobodu svědomí a myšlení jedním z nejdůležitějších aspektů demokratické společnosti. V dnešním světě tržní ekonomiky je přirozená honba za penězi, za dosažením co nejvyššího zisku a to zejména prostřednictvím obchodních společností. Pak se může zdát, že sdružování občanů za jiným účelem než je podnikání, má menší význam a je jaksi zatlačeno do pozadí. Není tomu tak. *Vždyť mnohá lidská činorodost se uskutečňuje právě při použití této právní formy. O tom svědčí i řada spolkových těles z doby nesvobody (viz přehled společenských organizací ke dni 1. 1. 1984 – Řehůřek, 1995), a zejména vydatné množství spolků, které se u nás objevily po roce 1989. Ty vyjadřují skutečnou vůli lidí k dobrovolné soudržnosti, k přirozené společné činorodosti a k sociálnímu partnerství se státem či s jednotkami územní samosprávy nebo s jinými osobami, například v případě odborových organizací či organizací zaměstnavatelů.*¹

2.1.1 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Listina základních práv a svobod byla vyhlášena dne 16. prosince roku 1992 usnesením předsednictva České národní rady pod číslem 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (dále jen Listina). Na základě čl. 112 Ústavy ČR je součástí ústavního pořádku a spolu s mezinárodními dokumenty se jedná o pramen nejvyšší právní síly, s nimiž musí být ostatní předpisy v souladu.

Právo svobodně se sdružovat, je na ústavní úrovni zaručeno v první řadě v čl. 20 Listiny základních práv a svobod. Tento význačný článek je řazen mezi základní práva a svobody v hlavě druhé, a dále mezi politická práva v oddíle taktéž druhém. Podle čl. 20 odst. 1 Listiny je právo svobodně se sdružovat zaručeno. Každý má právo, spolu s jinými, sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

Z odst. 3 vyplývá, že toto právo je možné omezit pouze v případech, které zákon stanoví (pro srovnání např. v § 4 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ZOSO) a to jen tehdy je-li to nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

---

¹TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998, xix, 254 s. Beckova edice právo a hospodářství. Str. XI.

Jinými slovy dle rozsudku nejvyššího správního soudu je „*při posuzování zásahu do práva svobodně se sdružovat nutno zhodnotit, zda jsou splněna tři základní kritéria, a to, zda má oporu v zákoně, sleduje legitimní zájem a je v demokratické společnosti nezbytný [čl. 20 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 11 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)*“²

Ochrana poskytovaná čl. 20 odst. 3 Listiny je komplexní z toho hlediska, že se týká nejenom sdružení formálních, tedy těch, které disponují právní subjektivitou, ale i neformálních. Neformální sdružení je vlastně jakékoliv sdružení několika osob, které nemá za úkol se kdekoli registrovat a přesto mu náleží ochrana podle výše uvedeného článku.

Pro účely této diplomové práce jsou výše uvedené odstavce 1 a 3 stěžejní. Jsou garancí obecného práva sdružovacího ve spojení s hlavním zvláštním pramenem, jímž je ZOSO. Zvláštním formám sdružování, jako je sdružování v politických stranách a politických hnutích podle čl. 20 odst. 2, právo sdružovat se v odborových organizacích podle čl. 27 nebo sdružování se v církvích a náboženských společnostech, nebudu věnovat pozornost, protože tyto formy již nekorespondují s tématem mé práce.³

2.1.2 SDRUŽOVACÍ PRÁVO V MEZINÁRODNÍCH DOKUMENTECH

Mezinárodní dokumenty obsahují důležitá ustanovení upravující svobodu sdružovací a její ochranu. Právo sdružovací je zakotveno ve všech významných mezinárodních dokumentech týkajících se lidských práv. Ochranou a podporou svobody sdružování se na mezinárodní úrovni zabývá především OSN, Rada Evropy, a v rámci Evropské unie nepochybně i komunitární právo. Jsou to dokumenty nejvyšší právní síly, které mají aplikační přednost a s nimiž musejí být ostatní předpisy v souladu. Jsou to dokumenty, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána na základě čl. 10 Ústavy ČR. Tyto mezinárodní dokumenty zařazují povětšinou právo svobodně se sdružovat mezi politická práva stejně jako listina.

Ústavně zaručenému právu na sdružování v odborech nebudu věnovat v této práci příliš pozornosti, přesto zde uvedu alespoň pár základních dokumentů, které se odborovým sdružováním zabývají. Jedná se o:

² Rozsudek nejvyššího správního soudu ČR ze dne 28. 8. 2009. Sp. zn 7 As 29/2008 – 104.

³ Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. Str. 1135.

- 1) Čl. 8 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních zájmech.
- 2) Úmluva mezinárodní organizace práce o svobodě sdružování a o ochraně práva odborově se organizovat č. 87. (Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 489/1990 Sb.).
- 3) Úmluva mezinárodní organizace práce o provádění zásad práva organizovat se a kolektivně vyjednávat č. 98. (Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 470/1990 Sb.).
- 4) Čl. 23 odst. 4 Všeobecné deklarace lidských práv.

V rámci komunitárního práva se úprava odborového sdružování objevuje například v Chartě společenství základních sociálních práv pracovníků. Přijata byla Radou Evropy roku 1989.

2.1.2.1 OSN, RADA EVROPY A KOMUNITÁRNÍ PRÁVO

Organizace spojených národů přijala několik významných dokumentů upravujících svobodu sdružování. Jedná se o:

1) Čl. 20 Všeobecné deklarace lidských práv, jež zní: Každému je zaručena svoboda pokojného sdružování a shromažďování. Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení. Tato deklarace byla přijata v roce 1948, a přestože se nejedná o právně závazný dokument, její politická autorita je uznávána takřka po celém světě.

2) Čl. 22 mezinárodního paktu o občanských a politických právech zní takto: Každý má právo na svobodu sdružovat se s jinými, i právo zakládat na ochranu svých zájmů odborové organizace a přistupovat k nim. Výkon tohoto práva nesmí být žádným způsobem omezován. Výjimkou jsou omezení, jež jsou stanovena zákonem a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, ochrany veřejného zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Nic v tomto článku nebrání omezit zákonem výkon tohoto práva příslušníkům ozbrojených sil a policie. Nic v tomto článku neopravňuje smluvní strany Úmluvy Mezinárodní organizace práce z roku 1948 o svobodě sdružování a ochraně práva organizovat se, aby přijaly zákonodárná opatření, jež by prejudikovala záruky,

stanovené v tomto paktu nebo aplikovala právo takovým způsobem, jenž by tyto záruky prejudikoval.⁴

V rámci Rady Evropy patří k nejvýznamnějším dokumentům zejména Čl. 11 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (v ČR vyhlášena pod č. 209/1992 Sb.). Upravuje právo sdružovací společně s právem shromažďovacím a zní takto: Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s ostatními, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení, kromě těch, které stanoví zákon, a jež jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Komunitární právo se zprvu ochranou práva sdružovat příliš nezabývalo a jeho podporu můžeme sledovat nejvíce u judikatury Evropského soudního dvora. Ochrana svobody sdružování vyplývá mimo jiné z rozsudku Evropského soudního dvora ze dne 15. 12. 1995 ve věci *Bosman C - 415/1993*. Z něho vyplývá, že se soud drží ustanovení čl. 11 Evropské úmluvy a tyto principy jsou dále zakotveny jednak v preambuli Jednotného evropského aktu, ale i v čl. 6 odst. 2 Smlouvy o evropské unii.

V roce 2000 v Nice byla přijata Charta základních práv Evropské unie, nebo také Listina základních práv evropské unie, která konečně shrnula všechna základní práva včetně práva na sdružování včetně práva na sdružování v odborových organizacích, které nalezneme společně s právem na shromažďování v jejím čl. 12. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými na všech úrovních, zejména pokud jde o záležitosti politické, odborové či občanské, což zahrnuje právo každého zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich. Politické strany na úrovni Unie přispívají k vyjadřování politické vůle občanů Unie.⁵

---

⁴ Informační centrum v Praze: *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. [Cit. 10-10-2012], dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>>.

⁵ KŮRKOVÁ, Anna. *Občanská sdružení jako veřejně prospěšné organizace*. Brno, 2008. Rigorózní práce. Masarykova universita. Fakulta právnická. Katedra občanského práva. Str. 23-28.

2.1.3 SDRUŽOVÁNÍ PODLE ZÁKONA O SDRUŽOVÁNÍ OBČANŮ

Občanská sdružení jsou upravena v ZOSO, který vznikl narychlo v porevolučním ovzduší. Již dne 29. března 1990 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a v účinnost vstoupil 1. 5. 1990. Jeho hlavním posláním bylo především oživit znovunabyté politické právo na sdružování. Cílem této úpravy tedy byla především rychlost, co nejjednodušší způsob založení a značná dispozitivní volnost. Tento záměr se, alespoň co se počtu občanských sdružení týče, jeví jako úspěšný. Na druhou stranu přílišná kusost zákona, jednoduchost a tím způsobená nejasnost zejména aktu založení, procesu registrace, organizačního uspořádání, zániku sdružení a majetkového vypořádání a téměř žádné stanovené povinnosti členů zvyšují netransparentnost některých sdružení.⁶ ZOSO není tedy vyčerpávající zákonnou úpravou navzdory tomu, že se jedná o základní zvláštní úpravu sdružovacího práva. Zákonodárce nemyslel na spoustu situací, které se však při výkonu sdružování běžně objevují. Z tohoto důvodu je nezbytné doplnit výklad příslušnou judikaturou.⁷ „Zákon stojí rozkročen ve více odvětvích práva a projevují se v něm silné prvky veřejného i soukromého práva. To činí tuto problematiku nejen náročnou, ale i zajímavou.“⁸

V roce 2000 se Ministerstvo vnitra pokoušelo prosadit nový zákon o spolcích a o změně některých dalších zákonů, který byl ovšem na jaře stejného roku odmítnut Poslaneckou sněmovnou. Výraznějších změn se dočkáme až s účinností Nového občanského zákoníku od 1. 1. 2014, který byl připravován déle jak deset let.⁹ Zákon o sdružování občanů byl za více jak dvacet let své účinnosti jen desetkrát doplněn či pozměněn právním předpisem a to v následujících případech:

- 1) Zákonem č. 300/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů s účinností od 19. 7. 1990. Přibyl zde § 9a, upravující vznik odborových organizací a organizací zaměstnavatelů.
- 2) Zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník s účinností od 1. 1. 1992.

⁶ DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. Praha: Agnes, 2008. Str. 93.

⁷ KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). Str. 4.

⁸ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. IX.

⁹ DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. Praha: Agnes, 2008. Str. 93.

- 3) Zákonem č. 68/1998 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony na úseku všeobecné vnitřní správy s účinností od 15. 2. 1992.
- 4) Zákonem č. 151/2002 Sb., správním řádem s účinností od 1. 1. 2003, který doplnil § 15 ZOSO mimo jiné o odst. 2, kde stanovuje, že soud v řízení postupuje podle občanského soudního řádu.
- 5) Zákonem č. 230/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony s účinností od 1. 6. 2006.
- 6) Zákonem č. 342/2006 Sb., kterým se mění některé zákony související s oblastí evidence obyvatel a některé další zákony s účinností od 3. 7. 2006. Touto novelou vznikla povinnost pro všechna již existující občanská sdružení tedy i včetně odborových organizací doplnit ke svému názvu označení „občanské sdružení“ nebo zkratku „o. s.“. Lhůta na změnu byla tříletá. Záhy se ale ukázalo, že tato změna je administrativně neúnosná a proto byla hned další novela zrušena.
- 7) Zákon č. 33/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů s účinností od 12. 2. 2008. Jak je uvedeno výše, povinnost uvádět označení právní formy bylo zrušeno.
- 8) Zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech s účinností od 1. 7. 2010.
- 9) Zákon č. 424/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb., a další související zákony s účinností od 30. 12. 2010. Došlo k poměrně velkému rozšíření § 9 o tři odstavce, týkající se nové povinnosti Ministerstva vnitra zapsat údaje o občanských sdruženích i jejich organizačních jednotkách, které jsou oprávněny jednat svým jménem do základního registru právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánu veřejné moci.
- 10) Zákonem č. 420/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s účinností od 1. 1. 2012. Touto poslední novelou přibylo do § 12

třetí možnost zániku občanského sdružení a to zrušením podle zákona č. 420/2011 Sb. (viz dále).¹⁰

2.1.4 DALŠÍ PRAMENY PRÁVA SDRUŽOVACÍHO

Obecná ustanovení pro všechny právnické osoby nalezneme v §18 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Podle zásady „lex specialis derogat legi generali“ se subsidiárně použije tento obecný předpis tam, kde zvláštní zákon (v našem případě ZOSO) věc sám neupravuje. V praxi se tato obecná úprava ale příliš často neuplatní, kromě některých ryze obecných ustanovení, protože na zbytek se použijí zvláštní zákonné úpravy, které mají přednost.¹¹

Dále se na některé otázky přiměřeně použijí ustanovení zákona č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník. To se týká hlavně úpravy likvidace, která není upravena ani v subsidiárním občanském zákoníku a pouze odkazuje na použití ustanovení pro likvidaci obchodní společnosti podle § 70 a násl. obchodního zákoníku.

Mezi další prameny můžeme zařadit obecně použitelná procesní pravidla zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, nebo zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpis atd. Ochranu právu sdružovacímu poskytuje § 179 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.¹²

Pro moji diplomovou práci je stěžejním zvláštním pramenem sdružovacího práva ZOSO. Ostatní zvláštní zákony, které upravují další projevy práva sdružovacího, na tomto místě připomenu, ale dále se jimi už nebudu podrobněji zabývat. Jedná se například o:

- 1) Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.
- 2) Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

---

¹⁰ ZOSO

¹¹ TELEEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 37.

¹² § 179 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy omezuje ve výkonu jeho sdružovacího nebo shromažďovacího práva, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

- 3) Zákon č. 116/1985 Sb. o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice, ve znění zákona č. 157/1989.
- 4) Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů.
- 5) Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
- 6) Zákon č. 126/1992 Sb., o ochraně a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži.¹³

První dvě uvedené patří bezesporu spolu s občanskými sdruženími mezi nejvýznamnější realizace práva na svobodu sdružování.

2.2 OBČANSKÉ SDRUŽENÍ A SDRUŽOVACÍ PRÁVO

2.2.1 POJEM OBČANSKÉ SDRUŽENÍ

Občanské sdružení je termín nepřesný, do jisté míry matoucí a teoreticky nesprávný, což stanovil i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku č.j. 1 Ans 8/2005-165.¹⁴ Občanská sdružení jsou právními osobami ve smyslu § 18 občanského zákoníku a jejich úprava je zakotvena v zákoně o sdružování občanů. Státní orgány mohou do jejich činnosti a postavení zasahovat jen na základě zákona a v jeho mezích. Občané mají právo se svobodně sdružovat. ZOSO se nepoužije na sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích, v církvích a náboženských společnostech, k zajištění výkonu určitých povolání a k výdělečné činnosti.¹⁵

U pojmu občanské sdružení jsou zavádějící obě slova. V první řadě se nejedná jen o občany ČR, ale v souladu s čl. 42 odst. 3 Listiny¹⁶ jde o všechny osoby ať už fyzické nebo právnické, tuzemce či cizince, zletilce či nezletilce nebo i bezdomovce. Zjednodušeně řečeno slovem občan se v ústavněprávní rovině rozumí každá osoba obecně. *Z tohoto důvodu je proto třeba uvést, že minimálně od nabytí účinnosti ústavního zákona č.23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon federálního shromáždění České a Slovenské federativní Republiky,*

¹³ TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 38-40.

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 29. 3. 2006, č. j. 1 Ans 8/2005-165.

¹⁵ § 1 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Ústavní zákon č. 2/1993. čl. 42 odst. 3: Pokud dosavadní předpisy používají pojmu „občan“, rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

*nelze právo svobodně se sdružovat omezovat pouze na občany České republiky, ale musí být přiznáno všem osobám.*¹⁷

Značně zavádějící je i slovo sdružení, které může vyvolávat „nebezpečnou“ podobnost se

- 1) smlouvou o sdružení podle § 829 a násl., občanského zákoníku, která je závazkovým právním vztahem vzniklým na základě smlouvy. Hlavním rozdílem je, že u smlouvy sdružení se nejedná o právnickou osobu, která tedy nemá právní subjektivitu.¹⁸
- 2) Zájmovým sdružením právnických osob dle § 20 písm. f a násl., občanského zákoníku.

Návrh nového občanského zákoníku se vrací ke starým tradicím a nově již počítá s terminologicky výstižnějším slovem spolek. Avšak do účinnosti výše zmíněného nového předpisu používám termín sdružení ve spojitosti se sdruženími spadajícími do právního režimu ZOSO. Ačkoliv je to podle řady autorů a dokonce i podle výše citovaného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu označení nepřesné, pro účely této práce a pro shodnost s názvem práce se mi to zdá účelné. Různé podoby sdružení nalezneme v § 2 odst. 1 ZOSO. Zde je uvedeno, že občané mohou na základě tohoto zákona zakládat také

- 1) spolky
- 2) společnosti (nikoliv obchodní)
- 3) svazy
- 4) hnutí (většinou s volnějším organizačním režimem)
- 5) kluby (především volnočasové aktivity)
- 6) jiná občanská sdružení
- 7) odborové organizace.¹⁹

---

¹⁷ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 3.

¹⁸ HOCHMANN, Václav, MARTIN DĚRGEL, Václav BENDA a Ivan MACHÁČEK. *Sdružení bez právní subjektivity 2010-2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2010, sv. Meritum (ASPI). Str.

¹⁹ TELEČEK, Ivo a RONOVSÁKÁ, Kateřina. Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí. [Privatrechtliche Aspekte des Stiftungs und Vereinsrechts in

Tento výčet není taxativní a je možno zakládat i jiná sdružení, jak je uvedeno výše. Dalšími specifickými formami sdružování, které nalezneme přímo v ZOSO a které je nutné považovat za sdružení podle ZOSO nalezneme v § 19 ZOSO, který stanoví: Za sdružení již vzniklá podle tohoto zákona se považují dobrovolné organizace, které vznikly po 30. 9. 1951, nebo které byly za dobrovolné organizace prohlášeny podle zákona č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, a které nezanikly. Tyto organizace jsou pouze povinny do 30. 6. 1990 oznámit ministerstvu uvedenému v § 7 odst. 1, popřípadě § 11 svůj název, sídlo a stanovy.

Spolky vzniklé před 1. 10. 1951 se považují za sdružení již vzniklá podle tohoto zákona, pokud nezanikly. Jsou povinny do 30. 6. 1990 oznámit Ministerstvu uvedenému v § 7 odst. 1, popřípadě § 11 odst. 4 svůj název a sídlo. Pokud toto neučiní, ministerstvo se jich dotáže, zda hodlají nadále vyvíjet činnost. Nesplní-li spolek povinnost podle věty druhé ani do 31. 12. 1990, bude se mít za to, že tímto dnem zanikl. V neposlední řadě je specifickým typem sdružení i svaz právnických osob podle § 16 ZOSO.

Na základě výše uvedených údajů by bylo vhodné pro lepší přehlednost rozlišit občanská sdružení do třech kategorií a to na obecné spolky, svazy právnických osob a odborové organizace i s organizacemi zaměstnavatelů²⁰, neboť se jedná se o sdružení, pro které zákon stanoví zvláštní úpravu.²¹

2.2.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY PRÁVA SDRUŽOVACÍHO

- 1) Odluka sdružení od státu – podle § 1 odst. 2 ZOSO ke vzniku občanských sdružení není třeba povolení státního orgánu (myšleno orgánu veřejné správy) ten občanské sdružení po splnění všech náležitostí jen zaregistruje (viz. dále) a nadále již nezasahuje do jeho vnitřních poměrů. Ty jsou upraveny stanovami sdružení.
- 2) Princip dobrovolnosti a osobního členství – jak stanoví § 3 ZSO nikdo nesmí být nucen ke sdružování, k členství ve sdruženích ani k účasti na jejich

---

Tschechien, in der Schweiz und in den Niederlanden. Brno: Masarykova univerzita 2004. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. RabelsZ, Berlin: Gruyter. Str. 141.

²⁰ Organizace zaměstnavatelů, je jakýmsi protipólem odborových organizací zaměstnanců, které také podléhají zjednodušenému právnímu režimu vzniku. I když je ZOS ve svém demonstrativním výčtu sice nezmiňuje, jedná se o specifické formy sdružení.

²¹ VITOUL, Vlastimil. *Spolkové právo a jeho reflexe v soudním rozhodování*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova universita. Fakulta právnická. Katedra občanského práva. Str. 33.

činnosti. Ze sdružení může každý svobodně vystoupit. Členství je nepřevoditelné a nepřechází na právní nástupce.

- 3) Oddělenost majetku sdružení od majetku členů – členové sdružení si mezi sebou nerozdělují případný zisk.
- 4) Princip spolkové vnitřní autonomie – sdružení si vytváří orgány svými vnitřními předpisy.²² Což vyjádřil i Ústavní soud.

V knize prof. Telce se setkáme s rozšířením znaků spolků o další, které ale do jisté míry spíše upřesňují výše uvedené:

- 1) Svobodné založení spolku vícestranným soukromoprávním úkonem.
- 2) Generální právní subjektivita a generální procesní způsobilost spolku – omezit ji lze pouze zákonem (který ovšem neexistuje).
- 3) Způsobilost spolků k zákonnému pověření veřejným úkolem – často se i stává, že pověření k úkolu je spojeno i s delegací pravomoci ze strany státu činit úkony jménem státu. Sdružení se pak stává vedle svého soukromoprávního postavení navíc ještě subjektem práva veřejného.
- 4) Trvalost existence – sledování trvalého cíle.
- 5) Neexistence základního jmění spolku – nejedná se totiž o společenství obchodního práva a členské příspěvky nemají povahu vkladu.
- 6) Soudní ochrana členů spolku – viz dále.
- 7) Oddělení zakladatelů spolku od spolku – jedná se o odlišné osoby. Právní oddělenost zakladatelů od sdružení reflektuje i oddělenost jejich majetku a závazků.
- 8) Neodpovědnost a neručení členů za závazky spolku.
- 9) Způsobilost spolku ke kolektivní ochraně práv a oprávněných zájmů členů.
- 10) Zvláštní veřejnoprávní ekonomické postavení spolku – daňově-právní a účetně-právní zvýhodněné postavení spolku, díky jejich nevýdělečné povaze.²³

---

²² DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Společenský a legislativní rámeček neziskového sektoru*. Praha: Agnes, 2008. Str. 32.

2.2.3 HISTORICKÝ EXKURZ DO PRÁVA SDRUŽOVACÍHO

Právo svobodně se sdružovat má dlouhou historii. Už ve starém Římě docházelo ke sdružování lidí za účelem dosažení různých společných cílů. V této době byl výkon tohoto práva umožněn jen svobodným občanům a i dlouhá staletí poté bylo právo sdružovat se výsadou privilegovaných osob.²⁴

Významnou změnu pro občanská sdružení přineslo až revoluční období poloviny 19. století. Právo sdružovat se bylo vedle dalších občanských práv (svoboda tisku, náboženského vyznání, slova, pohybu, právo petiční) jedním z revolučních požadavků.²⁵ Z této doby pochází i první právní předpis spolkového práva - Pravidla pro spolky. Vydán byl rakouským císařem dne 19. 10. 1843. Na něj navázal Patent císařský č. 171/1849 ř.z., který pojednával nejen o spolcích, ale i o shromážděních. Spolky rozlišoval na politické a nepolitické.²⁶

Výše uvedené právní předpisy zapříčinily vznik velkého množství různých vlasteneckých, radikálních, studentských a dalších spolků. Tento rozmach spolkového práva však netrval dlouho a záhy ho přerušilo období Bachova absolutismu a úprava spolkového života z roku 1852 již nesla restriktivní znaky. Spolky například musely mít nadále povolení od státu k výkonu své činnosti.

Po roce 1860 přichází plynulejší rozvoj a je to období vzniku dodnes dobře známých spolků jako např. pěvecký spolek Hlahol 1861, Tělovýchovný spolek Sokol 1862 nebo o rok později vznik Umělecké besedy založené českými umělci. Tento druhý dech ve spolkovém právu si žádal i novou právní úpravu.²⁷

Rok 1867 přinesl pro právo sdružovací dva významné dokumenty. Byl to zákon č. 134/1867 ř.z., o spolčování a o pár dní Prosincová ústava, která obsahovala již ucelený katalog základních práv včetně svobody sdružovací.

---

²³ TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 50-65.

²⁴ BOUKAL, Petr. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. 1 vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2009. Str. 24.

²⁵ VOJÁČEK, Ladislav, KNOLL, Vilém a SCHELLE, Karel. *České právní dějiny*. 2. vyd. Praha: Linde, 2010. Str. 240.

²⁶ TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 41.

²⁷ SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Vyd. 1. Praha: Agnes, 2010. Str. 51-52.

Zákon č. 134/1867 ř.z., rozlišoval spolky také na politické a nepolitické, přičemž pro ty první odkazoval na speciální ustanovení. Již v této době vznikaly spolky pouhou registrací a státní orgány je mohly zakázat jen v případě, pokud byly protiprávní anebo nebezpečné pro stát. Tento zákon platil více jak 80 let. Roku 1918 byl recipován do právního řádu Československé republiky. Poté byl ještě dvakrát novelizován a až v roce 1951 jej nahradil zákon č. 61/1951Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních.²⁸

Od účinnosti tohoto zákona bylo pro vznik sdružení zapotřebí povolení od národního výboru. Za dobrovolné organizace bylo prohlášeno několik celostátních svazů (např.: ROH – Revoluční odbojové hnutí, Československý svaz mládeže, Československý červený kříž.). Spolková činnost se tak ocitla pod přímým stranickým vlivem vedení KSČ.²⁹

V období normalizace v 70. a 80. letech začala vznikat organizační seskupení, zaměřující se především na podporu lidských práv a základních svobod. Tato seskupení vznikala ve formě petičních iniciativ. Jednou z nevýznamnějších a asi i nejznámějších iniciativ byla Charta 77, která vznikla v lednu 1977. I přes pronásledování ze strany státu aktivita podobných sdružení i nadále rostla a vyvrcholila na podzim roku 1989 a do určité míry se zasloužila o změnu politického systému.³⁰

Po listopadových událostech dochází k poměrně rychlému nárůstu občanských sdružení, díky velmi benevolentnímu zákonu o sdružování občanů a obnovené svobodě se sdružovat.

2.3 SDRUŽENÍ V SYSTÉMU PRÁVNICKÝCH OSOB

Nejrůznějších článků a knih o právnických osobách bylo napsáno značné množství, a proto cílem následujících řádků není nikterak komplexní přehled právnických osob natož objasnění záludnosti jejich úpravy. Podle mého názoru je však nezbytné před tím než se začnu věnovat občanským sdružením, podívat se na ně jaksí z ptačí perspektivy a pokusit se najít jejich místo v systému právnických osob, kam bezpochyby patří.

²⁸ TELEEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 41.

²⁹ SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Vyd. 1. Praha: Agnes, 2010. Str. 56.

³⁰ ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 130 s. Příručka. Str. 15.

2.3.1 POJEM PRÁVNICKÉ OSOBY

Již po staletí se vedou diskuse okolo otázky co vlastně je právnická osoba a jak ji co nejpřesněji definovat. „*Co si můžeme představit pod pojmem právnická osoba? Současné platné právo, nejen české, ale ani právo ostatních evropských zemí, nenabízí zákonnou definici tohoto institutu a neobsahuje ji ani návrh nového občanského zákoníku. Již římské právo se zabývalo postavením subjektů práva a dospělo k rozlišování osob v právním smyslu na osoby fyzické a právnické. Pod pojmem právnická osoba rozumělo umělý útvar (uskupení) jež byl vybaven právní subjektivitou.*“³¹

Legální výčet právnických osob nalezneme v § 18 občanského zákoníku. Zde je mezi právnické osoby zahrnuto:

- a) Sdružení fyzických nebo právnických osob
- b) Účelová sdružení majetku
- c) Jednotky územní samosprávy
- d) Jiné subjekty, o kterých tak stanoví zákon

Občanská sdružení spadají pod písmeno a) tj. pod sdružení fyzických a právnických osob.³²

Za tu dobu vzniklo mnoho teorií a snah spolehlivě formulovat a vymezit tento abstraktní pojem. Je to dáno tím, že zákonná definice bohužel neexistovala a neexistuje. Jedna z teorií, která se pokouší popsat právnickou osobu, je právní vědou a praxí oblíbená teorie tzv. pozitivistické fikce. Jedná se o fikci existence neboli „bytí“ právnické osoby. Jde o to, že je zřejmé, že tato entita fakticky neexistuje avšak tato vlastnost je jí z praktických důvodů přiznávána. Jde tedy o pouhou právní konstrukci, subjekt, který je odlišný od fyzické osoby a kterému jsou propůjčeny vlastnosti, kterými může přirozeně disponovat pouze člověk. Je to vyvoláno potřebami společnosti jaksi oživit neživou entitu. Z toho vyplývá, že právnická osoba nemá právní subjektivitu ze své podstaty, nezískává ji automaticky jako osoba fyzická narozením (resp. ještě před narozením, narodí-li se dítě živé), ale ta je na ní uměle přenesena. Tyto právní subjektivity však nejsou úplně totožné. Právnická osoba má tzv. speciální právní

³¹ RONOVSÁ, Kateřina. Právnické osoby v Česku a ve Švýcarsku. Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, Masarykova univerzita. 2004, vol. 12, no. 1. Str. 11.

³² HUDCOVÁ, Zdenka. Občanské sdružení. Právní rádce. 2001, vol. 9, no. 1. Str. 76.

subjektivitu, jejíž rozsah je dvojitý povahy podle toho, zda právnická osoba vznikla ze soukromé vůle nebo z vůle zákonodárce.

2.3.2 KATEGORIZACE PRÁVNICKÝCH OSOB

Existuje mnoho pokusů o přehlednou a úplnou kategorizaci právnických osob s cílem ujasnit, kam která právnická osoba patří. Bohužel stále nevzniklo dokonalé třídící hledisko, které by dokázalo zařadit všechny právnické osoby tak, aby nikdy žádná nezbyla.³³

2.3.3 SOUKROMOPRÁVNÍ A VEŘEJNOPRÁVNÍ PRÁVNICKÉ OSOBY

V kontinentálním právu se nejčastěji můžeme setkat s oblíbeným rozlišením a to na právnické osoby soukromého práva a právnické osoby veřejného práva. Takto rozlišovali právnické osoby již staří Římané a z historických pramenů vyplývá, že je i dále dělili stejně jako my dnes na korporace a nadace.

„Soukromoprávní právnické osoby se dále rozdělují na:

- a) korporace, tj. právnické osoby s tzv. osobním substrátem, svou podstatou je korporace sdružením osob fyzických popř. i právnických, které je samo právnickou osobou odlišnou od osob, které ji tvoří. Korporacemi jsou např. obchodní společnosti a družstva*
- b) nadace a nadační fondy, které jsou tvořeny tzv. hmotným substrátem, je jimi vydělený a účelově vázaný majetek, kterému je propůjčovaná právní subjektivita.*

Za veřejnoprávní právnické osoby se považuje:

- a) korporace, které vyvíjejí svou působnost v oblasti veřejného práva. Příkladem jsou územní samosprávné celky, které jako veřejnoprávní korporace výslovně označuje čl. 101 odst. 3 Ústavy ČR. Veřejnoprávní korporace mohou vystupovat i jako právnické osoby soukromého práva, a to tehdy, jestliže vstupují do soukromoprávních vztahů. Tak např. obec je právnická osoba veřejného práva, jestliže však něco kupuje nebo prodává,*

---

³³ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 9-11.

*jestliže něco dědí apod., vystupuje jako právnická osoba soukromého práva.*³⁴

Další dělení je podle profesora Hurdíka, který rozděluje právnické osoby dle způsobu jejich uznání opět na právnické osoby soukromého a veřejného práva avšak s odlišnou vnitřní členitostí než jak je popsáno výše. Pro osoby soukromého práva zpravidla platí, že sledují soukromý zájem (příčemž není vyloučeno, aby spolu s ním sledovali i zájem veřejný) a vznikají na základě soukromoprávního projevu vůle. Naproti tomu právnické osoby veřejného práva sledují zájem veřejný a vznikají přímo na základě aktu veřejné moci. Nás zajímají především ty první, tedy soukromoprávní právnické osoby korporativního typu, kam patří i naše občanské sdružení.³⁵

2.3.4 ZISKOVÉ A NEZISKOVÉ PŘÁVNICKÉ OSOBY

Z výše uvedeného vyplývá, že občanská sdružení patří mezi korporace soukromoprávního typu. Druhé významné členění, které bych tu ráda zmínila je členění podle účelu neboli cíle založení, a které hraje významnou roli pro zařazení sdružení

- 1) Založení právnické osoby za účelem dosažení zisku – výdělečné.

Do této skupiny patří obchodní společnosti a družstva, pro které je typický hospodářský cíl, rozdělování zisku a s tím spojené uspokojování jejich členů a zlepšení jejich postavení. (Neplatí to však absolutně neboť dle obchodního zákoníku může být společnost s ručením omezeným, akciová společnost a družstvo založeny i za jiným účelem než je podnikání.)

- 2) Založení právnické osoby za jiným účelem než je dosažení zisku – nevýdělečné neboli „non-profit organization“.

Výše uvedené rozhodně neznamená, že by občanská sdružení nemohla provozovat žádnou výdělečnou činnost, avšak nesmí to být jejím hlavním cílem a případný zisk nerozdělí mezi své členy, ale znovu jej použije pro naplňování účelu, pro který byla založena.

³⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*, 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. Str. 73

³⁵ HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckova edice právní instituty. Str. 35.

Dalšími charakterizujícími znaky jsou především jejich dobrovolnost, oddělenost od státu, vyvíjení prospěšné činnosti, ať již jen vzájemně či navenek veřejně, vlastní organizační struktura, zvláštní způsob financování atd.³⁶

2.3.5 ZÁKLADNÍ IDENTIFIKAČNÍ ZNAKY PRÁVNICKÝCH OSOB

Základní charakteristické znaky právnických osob platí jako „*numerus clausus*“ typů právnických osob, se kterými se setkáváme v soukromoprávních předpisech. Typizace identifikačních znaků slouží zejména k ochraně práv třetích osob a dalších zúčastněných osob, které vstupují s právnickými osobami do právních vztahů. Těmito znaky jsou:

- a) Na vznik právnické osoby má vliv stát a právo.
- b) Disponuje právní subjektivitou.
- c) Název.
- d) Sídlo.
- e) Cíl, účel, nebo předmět činnosti.
- f) Minimální organizační struktura.
- g) Majetková samostatnost.
- h) Osobní status neboli příslušnost k určitému právnímu řádu.³⁷

Samozřejmě dále existuje řada různých způsobů rozdělení právnických osob. Pro účel této práce, ale dle mého názoru postačí výše uvedené rozdělení, které nám předmět našeho zájmu tedy občanská sdružení prezentuje jako soukromoprávní právnické osoby korporativního typu, které jsou primárně zakládány za jiným účelem, než je dosahování zisku.

---

³⁶ TELEC, Ivo a RONOVSÁ, Kateřina. Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí. [Privatrechtliche Aspekte des Stiftungs und Vereinsrechts in Tschechien, in der Schweiz und in den Niederlanden. Brno: Masarykova univerzita 2004. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht. RabelsZ*, Berlin: Gruyter.Str. 43-44.

³⁷ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 12.

3 NEZISKOVÝ SEKTOR

3.1 MÍSTO OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ V NEZISKOVÉM SEKTORU

Neziskový sektor je hmatatelný takřka na každém kroku našich životů. Je tomu tak nejenom pro obrovské množství organizací, které ho tvoří, ale i pro pestrost cílů, na které se zaměřuje. Zařadila jsem zde celou kapitolu ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že občanská sdružení jsou širokou veřejností vnímána jako součást neziskového sektoru. Je tomu tak díky obecnému podvědomí o jeho neziskovém charakteru,³⁸ a také proto, že: „občanská sdružení jsou nejčastější formou právnických osob působících v občanském (neziskovém) sektoru.“³⁹ Jejich počet skokově vzrostl po sametové revoluci a k dnešnímu dni činí 91 198 sdružení.⁴⁰

3.1.1 NEJEDNOTNÁ TERMINOLOGIE

Druhým neméně důležitým důvodem je, že neziskový sektor je v mezích našeho právního řádu stále těžko pochopitelným pojmem, a to hlavně kvůli nejednotné definici jeho terminologie. To je způsobeno i vadným překladem z anglického slova „non profit“, nebo „not-for-profit“. Tato slova jsou v angličtině míněna jako synonyma a zápor „not“ je vadně přeložen jako předpona „ne“ a nikoliv jak zní správný význam tohoto výrazu „jiný než ziskový“.⁴¹

Tak vznikl pojem neziskový sektor, který je našemu právnímu řádu znám jen zcela okrajově a jedno z mála míst v naší zákonné úpravě, kde se s nimi můžeme setkat je § 18 odst. 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, kde za poplatníka – právnickou osobu, která není založena za účelem dosažení zisku je řazeno i občanské sdružení.⁴² Pojem neziskový sektor je „Českou vědeckou doktrínou odmítán. Přesto se v praxi objevuje a používají ho i někteří právníci.“⁴³

³⁸ FRÍČ, Pavol a GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. 2. dopl. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. Beckova edice právní instituty. Str. 36.

³⁹ KŮRKOVÁ, Anna. Zánik občanského sdružení. *Právní rádce*. 2008, vol. 16, no. 4. Str. 13.

⁴⁰ Údaj ze stránek mvcr ke dni 29.11.2012

⁴¹ TELEEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 31.

⁴² Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Za poplatníky podle odstavce 3 se považují zejména zájmová sdružení právnických osob, pokud mají tato sdružení právní subjektivitu a nejsou zřízena za účelem výdělečné činnosti, občanská sdružení včetně odborových organizací, politické strany a politická hnutí, registrované církve a náboženské společnosti, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu, obce, organizační složky státu, kraje¹, příspěvkové organizace, státní fondy a subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon. Za tyto poplatníky se nepovažují obchodní společnosti a

3.1.2 NEZISKOVÝ SEKTOR, OBČANSKÝ SEKTOR, TŘETÍ SEKTOR

Dále se v praxi, vedle pojmu neziskový, často setkáváme s označeními: nevýdělečný sektor, nevládní sektor, dobrovolnický sektor, třetí sektor, nezávislý sektor a občanský sektor. Je třeba zdůraznit, že se jedná o synonyma a jejich název se mění zejména podle úhlu pohledu, z něhož je zkoumán. Právní nauka v této oblasti také není jednotná a například v okruhu brněnské právnické fakulty je odmítán nepřesný překlad slova neziskový a za úplně nesmyslný je označován pojem neziskové právo, který je z pohledu právního názvosloví zcela vadný. Prof. Telec dokonce chválí, že tento pojem nepronikl do českého právního jazyka.⁴⁴ „*V právní praxi se sice lze setkat s termínem „neziskové právo“ nebo „právo neziskových organizací“. Avšak tyto pojmy nemají oporu v právně teoretickém členění právního systému České republiky. Systémově vzato náleží právní úprava neziskových organizací bezpochyby do rámce práva občanského.*“⁴⁵ Z tohoto důvodu by bylo vhodnější používat pojem občanský sektor a občanská organizace jak je tomu i v řadě zahraničních úprav (např. v angličtině používaný Civil Sector nebo Civil-Sector Organizations)⁴⁶ i např. v preambuli Ústavy ČR.

I přes výše uvedené překážky zůstanu u pojmu neziskový sektor, protože si myslím, že je všeobecně povědomý a známý. Pojem občanský sektor je termín používaný spíše jinými vědami např. politologií, sociologií, ekonomii a nenajdeme ho ani v žádném platném předpise právního řádu ČR. Na občanský sektor se dá nazírat jak ze soukromoprávního pohledu (založení právních forem), tak veřejnoprávního (úkoly, které plní pokud má povinnost je plnit).⁴⁷

Občanská sdružení jsou tak nepochybnou součástí institucionálního rámce občanského sektoru.

---

družstva, i když nebyly založeny za účelem podnikání. Tímto nejsou dotčena ustanovení zvláštních právních předpisů

⁴³ TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 30.

⁴⁴ Tamtéž str. 32.

⁴⁵ DEVEROVÁ, Lenka a PAJAS, Petr. Právní základy fungování neziskového sektoru v ČR. In FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České Republice*. Str. 59.

⁴⁶ Tamtéž str. 60.

⁴⁷ TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 27.

3.2 CHARAKTERISTIKA NEZISKOVÉ SEKTORU

Podle významného, mnohokrát citovaného a mezinárodně uznávaného amerického sociologa profesora L. M. Salomona a profesora H. K. Anheiera je neziskový sektor složen ze subjektů, které mají pět společných stěžejních rysů resp. vlastností, které ho charakterizují.⁴⁸ Oba nahlízejí na neziskový sektor jako na soubor institucí, které slouží v zásadě zájmům veřejným a existují uvnitř státních struktur.⁴⁹ Zprvč se jedná o „organizace“, jejichž hlavním znakem je alespoň částečná institucionalizace. Nejedná se tedy o pouhá náhodná sdružení osob. Dalším kritériem je „soukromá povaha“ těchto organizací, které nespádají pod veřejnou správu a nejsou řízeny státními úředníky. Třetím znakem je jejich „neziskovost“, to neznamená, že by nemohly vůbec dosahovat zisku, ale ten je případně znovu použit na cíle a účel organizace. Rozhodně tedy není rozdělován mezi její členy nebo řídicí orgány. Za čtvrté jsou autonomní neboli „samosprávné“, to znamená, že nejsou řízeny zvenčí ale zevnitř. Posledním neméně důležitým znakem je „dobrovolnost“, která je splněna účastí alespoň jednoho dobrovolného prvku v organizaci např. dobrovolná činnost nebo orgán organizace.

Dalším významným dělením, které nám pomůže pochopit organizaci neziskového sektoru je fakt, zda cíl těchto organizací je prospěšný pouze interně svým členům (taková organizace se označuje jako vzájemně prospěšná) nebo zdali přesáhne okruh svých členů a tím i hranice organizace a tedy přispívá k obecnému (veřejnému) blahu. Pak hovoříme o organizaci veřejně prospěšné.⁵⁰ Je nutné poznamenat, že současná právní úprava zatím nerozlišuje sdružení veřejně prospěšná a vzájemně prospěšná.⁵¹

---

⁴⁸ SALAMON, Lester M. a ANHEIER, Helmut K. *Defining the non-profit sector: A cross-national analysis*. 1.vyd. Manchester: University press, 1997. Str. 15.

⁴⁹ ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 130 s. Příručka. Str. 7.

⁵⁰ FRIČ, Pavol a GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. 2. dopl. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. Beckova edice právní instituty. Str. 11-14.

⁵¹ HUDCOVÁ, Zdenka. *Občanské sdružení. Právní rádce*. 2001, vol. 9, no. 1. Str. 12.

Tyto dva nástiny dělení ale nejsou definitivní a úplné. „*Hranice občanského sektoru jsou velmi flexibilní a představy o tom, které subjekty jsou či nejsou jeho součástí, jsou stále předmětem diskusí.*“⁵²

Problémy tedy působí nejenom terminologická nepřesnost, ale také samotný obsah občanského sektoru. Například podle knihy Organizace neziskového sektoru, je definice a s ním spojené dělení občanského sektoru mnohem širší než výše uvedené. Jsou zde zahrnuty jednak organizace působící ve veřejném neziskovém sektoru i v soukromém neziskovém sektoru. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace jako poradní orgán vlády také používá toto třídící kritérium. První uvedené přispívají především k naplnění a realizaci cílů veřejné správy, podílejí se na jejím výkonu ať již na úrovni státu, regionu nebo obce. Pro ilustraci se jedná např. o organizační složky státu nebo některé příspěvkové organizace. Nás budou zajímat spíše ty druhé, soukromé, které stojí mimo dosah veřejné správy, ačkoli nikoli úplně odděleně a nezávisle jak by se mohlo zdát.⁵³ „*Opodstatnění těch druhých vychází z principu sebeřízení společnosti, což představuje schopnost určitého počtu lidí žijících a spolupracujících ve vymezeném prostoru organizovat a vzájemně usměrňovat své jednání. Jde o podílení se na veřejné politice v rámci občanské společnosti. To je hlavní důvod a příčina proč se občané sdružují do různých typů neziskových organizací a svoboda sdružování (opodstatnění existence těchto organizací) se tak stává jednou ze základních svobod demokratického státu.*“⁵⁴

3.3 ZÁKLADNÍ INSTITUCIONALIZOVANÝ RÁMEC NEZISKOVÉHO SEKTORU

Za základní právní formy neziskového sektoru budeme zjednodušeně považovat ty, které tvoří obsah občanské společnosti v české republice a základ občanského sektoru. Jejich činnost, organizační strukturu, vznik, zánik, a zásady hospodaření jsou upraveny zvláštními zákony. Zastřešující zákon pro všechny neziskové organizace nemáme a tak je úprava roztržštěná do několika jednotlivých zákonů. Pro srovnání o moc lépe na tom není ani Slovensko, kde sice platí zákon č. 213/1997 Z.z., o neziskových organizáciách poskytujících všeobecně prospěšné služby. Po bližším

⁵² TELEC, Ivo a RONOVSÁ, Kateřina. Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí. [Privatrechtliche Aspekte des Stiftungs und Vereinsrechts in Tschechien, in der Schweiz und in den Niederlanden. Brno: Masarykova univerzita 2004. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht. RabelsZ*, Berlin: Gruyter. Str. 23.

⁵³ REKTORÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010. Beckova edice právní instituty. Str. 23.

⁵⁴ Tamtéž str. 23.

prozkoumání se však pod dlouhým a zavádějícím názvem skrývá opět ústav soukromého práva, který je nadán veřejně prospěšnou činností a nikoli tedy komplexnější úprava neziskových organizací.⁵⁵

Celá veřejná správa používá politicky vymezený pojem Nevládní neziskové organizace (NNO). Ten je výsledkem Rady vlády pro nestátní neziskové organizace z roku 1996 a definuje neziskový sektor v zúženém pohledu jako prostor fungování čtyř následujících právních typů organizací.⁵⁶

- 1) Občanská sdružení a jejich organizační složky - zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.
- 2) Nadace a nadační fondy – zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 3) Obecně prospěšné společnosti – zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Círky a náboženské společnosti, církevní právnické osoby – zákonem č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁷

3.4 RADA VLÁDY PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace je jedním z nejstarších poradních orgánů vlády. Vznikla v červnu roku 1992 a stalo se tak usnesením vlády č. 428. Následujících 6 let působila jako Rada pro nadace a až v březnu 1998 byla usnesením vlády č. 223 transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace (dále jen RVNNO).⁵⁸

Hlavním úkolem RVNNO je vytváření vhodného prostředí pro existenci a činnost neziskových organizací. Dále shromažďuje materiály týkající se neziskových

⁵⁵ TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 33.

⁵⁶ DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. Praha: Agnes, 2008. Str. 90.

⁵⁷ ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 130 s. Příručka. Str. 8.

⁵⁸ BOUKAL, Petr. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2009. Str. 36.

organizací a předkládá prostřednictvím svého předsedy návrhy Vládě. Článek 2 Statutu vlády pro RVNNO vymezuje úkoly, které RVNNO plní.

Rada plní zejména tyto úkoly:

- 1) Iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády, týkající se podpory NNO, legislativní a politická opatření, která se týkají podmínek jejich činnosti,
- 2) sleduje, iniciuje a vyjadřuje se k právním předpisům, upravujícím postavení a činnost NNO, připomínkuje návrhy právních úprav, které mají vztah k NNO,
- 3) iniciuje spolupráci mezi ministerstvy, jinými správními úřady a orgány územní samosprávy v oblasti podpory NNO, včetně dotační politiky z veřejných rozpočtů,
- 4) sleduje, analyzuje a zveřejňuje informace o postavení NNO v rámci Evropské unie (dále jen „EU“), o zapojení ČR do EU s ohledem na NNO a o finančních zdrojích s tím souvisejících, spolupracuje s ministerstvy a jinými správními úřady, odpovědnými za spravování finančních zdrojů EU v ČR, pokud se jejich využívání k NNO vztahuje,
- 5) ve spolupráci s ministerstvy, jinými správními úřady, NNO a dalšími orgány a institucemi zajišťuje dostupnost a zveřejňování informací o NNO a o opatřeních státní politiky, která se NNO týkají, zejména zpřístupňuje a analyzuje informace o dotacích z veřejných rozpočtů pro NNO a o procesu jejich uvolňování a využívání,
- 6) podílí se na opatřeních ministerstev a jiných správních úřadů, která mají vztah k NNO, zejména na procesu standardizace činností, přidělování akreditací a kategorizaci typů NNO,
- 7) sleduje a informuje vládu o využívání finančních prostředků kategorie Nadační investiční fond, které byly usneseními Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky č. 413/1999 a č. 1946/2001 rozděleny do nadačního jmění vybraných nadací, a o rozdělování jejich výnosů, v této činnosti spolupracuje s Ministerstvem financí,

- 8) každoročně do 31. 5. předkládá výroční zprávu o své činnosti za uplynulý rok.⁵⁹

Dne 29. 8. 2012 byl vládou projednán a schválen nový statut RVNNO, který přináší některé změny. Novým předsedou se stal Dr. Ing. Jaromír Drábek a počet členů rady byl stanoven na maximálních 32. Přičemž došlo k posílení expertního zastoupení, kdy počet odborníků tvoří celou polovinu. Další část tvoří náměstci ministrů, do jejichž resortu problematika neziskových organizací spadá a 3 členové jsou členy rady z titulu své funkce. Jedná se o zmocněnce pro lidská práva, předsedu Asociace krajů České republiky a předseda Svazu měst a obcí České republiky.

Rada má nově jen dva výbory z původních tří a to Výbor pro Evropskou unii a Výbor pro legislativu a financování. Výbor pro regiony byl s novým statutem zrušen. Nově konstituovaná RVNNO bude muset mimo jiné reagovat na legislativní změny, které pro neziskové organizace přinese Nový občanský zákoník a jeho související předpisy.⁶⁰

---

⁵⁹ Vláda České republiky: *Rada vlády pro nestátní neziskové organizace* [online]. [Cit. 11-10-2012], dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>>.

⁶⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Vláda ČR projednala a schválila nový statut rady vlády pro nestátní neziskové organizace* [online]. Tisková zpráva ze dne 30. 8. 2012. [Cit. 12-10-2012], dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13478/TZ310812a.pdf>>.

4 VZNIK OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ

4.1 DVOUFÁZOVOST ZALOŽENÍ A VZNIKU OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ

„Vznik právnických osob soukromoprávní povahy se pravidelně váže na dva různé kroky, resp. na dvě sousledné právní skutečnosti. Prvou z nich je zřízení (založení) právnické osoby, druhou pak samotný vznik, spojovaný typicky s registrací právnické osoby v zákonem určené veřejnoprávní evidenci. Zpravidla se rozlišují tři způsoby zakládání právnických osob: způsob volného zakládání, způsob registrační a způsob koncesní.“⁶¹

Občanské sdružení vzniká druhým způsobem a to registrací. Tomu ovšem nejdříve předchází první krok soukromoprávní povahy, tedy rozhodnutí či dohoda skupiny minimálně tří osob. Tento krok ovšem upraven v ZOSO není, přestože logicky musí být proveden, protože je nezbytné, aby tyto osoby napsaly stanovy, které se zasílají ve dvojím vyhotovení Ministerstvu vnitra společně s návrhem na registraci. (viz dále). Přípravný výbor nemá právní subjektivitu a občanské sdružení ještě není právnickou osobou. Ta vznikne až samotným provedením registrace, jež se vyznačí na jednom vyhotovení stanov.⁶² Tímto okamžikem vzniká sdružení. Další dva možné zákonné způsoby vzniku jsou:

- 1) Den, kdy Nejvyšší soud pravomocně rozhodl o zrušení rozhodnutí o odmítnutí registrace.
- 2) Ex lege⁶³ a to den po marném uplynutí čtyřicetidenní objektivní lhůty, kterou má Ministerstvo vnitra na doručení rozhodnutí o provedení či odmítnutí registrace.

Z výše uvedeného vyplývá, že ke vzniku občanského sdružení je zapotřebí individuálního správního aktu veřejnoprávní povahy nebo soudního aktu. Tato správní činnost Ministerstva vnitra je upravena správním řádem, který se vztahuje na veškerý postup správních úřadů, nestanoví-li zvláštní zákon jinak (§ 1 odst. 2 správního řádu). U odborových organizací a organizací zaměstnavatelů je to jednodušší, neboť ty mají díky

⁶¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Str. 239.

⁶² JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. !!!!!!!

⁶³ Dle rozsudku NSS ČR ze dne 29.3.2006, č.j. 1 Ans 8/2005-165: Marným uplynutím čtyřicetidenní objektivní lhůty sdružení nevzniká ze zákona, ale na základě zákona. Jelikož v § 6 odst. 1 ZOS je stanoveno, že sdružení vzniká registrací, pak v tomto případě půjde o registraci fiktivní.

čl. 27 a pod vlivem smluv Mezinárodní organizace práce (ILO) zvláštní postavení. Ke vzniku jim stačí pouhá evidence a tím tvoří i výjimku z výše popsané dvoufázovosti vzniku. Jako právnická osoba vznikne hned den po doručení návrhu na evidenci Ministerstvu vnitra.⁶⁴ Otázkou podle prof. Telce zůstává proč se tento jednodušší a liberálnější režim nepoužije i pro sdružení.⁶⁵ Vznik spolků podle nového občanského zákoníku bohužel taktéž upustil od napočátku plánované liberálnosti vzniku.

4.2 PŘÍPRAVNÝ VÝBOR

Podle zásady „*tres faciunt collegium*“ spolek tvoří minimálně tři osoby. Tato zásada platila již v římském právu a i dnes je k podání návrhu na registraci třeba seskupení minimálně tří osob. Musí se jednat o osoby fyzické, neboť právnické osoby nemohou být zakladateli občanského sdružení. Později se však mohou stát jeho členy. Důležité je, aby alespoň jedna z těchto fyzických osob dosáhla věku 18 let a plnila funkci zmocněnce přípravného výboru. V tomto případě nepostačuje plná způsobilost k právním úkonům, jak ji přiznává Občanský zákoník v případě uzavření manželství již od 16 let věku, ale právě dosažení 18 let. Tyto osoby spolu tvoří tzv. přípravný výbor, jak je uvedeno v § 6 odst. 2 ZOSO, avšak jedná se jen o legislativní zkratku, jakési zjednodušené označení tohoto seskupení osob, protože nejde ještě o právnickou osobu, která je způsobilá mít práva a povinnosti. Ta vzniká až zápisem do příslušné veřejnoprávní evidence.⁶⁶

§ 19 odst. 1 a 2 občanského zákoníku hovoří o zakládací smlouvě nebo listině, která je zapotřebí ke zřízení právnické osoby. Toto ustanovení se však nepoužije, protože ZOSO, jako zvláštní úprava stanovuje, že občanská sdružení vznikají registrací a zakladatelskou smlouvu dále nerozvádí. V praxi je vhodné takovou smlouvu sepsat, ačkoli postačí jen neformální dohoda členů, jež se projeví při sepisování stanov a podání návrhu na registraci. To plně postačuje k uplatnění nevyvratitelné právní domněnky, že dohoda o vzniku sdružení byla mezi členy přípravného výboru uzavřena.⁶⁷

---

⁶⁴ §9a ZOSO

⁶⁵ TELEČ, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 114-115.

⁶⁶ Tamtéž str. 19-21.

⁶⁷ HUDCOVÁ, Zdenka. *Občanské sdružení. Právní rádce*. 2001, vol. 9, no. 1. Str. 76.

Přípravný výbor má tedy význam nejen před registrací občanského sdružení ale mnohdy i po ni, protože podle § 6 odst. 3 ZOSO jedná jménem sdružení až do vytvoření orgánu sdružení, pokud stanovy neurčují něco jiného.

Členové přípravného výboru jsou také účastníky řízení před správním orgánem a také účastníky řízení o případném opravném prostředku.⁶⁸ „Tyto osoby by také mohly uplatnit opravný prostředek podle § 8 odst. 3 tohoto zákona, pokud by nebylo žádosti o registraci vyhověno. Jako subjekt legitimovaný k podání opravného prostředku by tak nemohl vystupovat přípravný výbor, resp. neregistrované sdružení samo, protože nejsou nadány právní subjektivitou. To potvrdil Ústavní soud například ve svém nálezu ÚS 540/98, když uvedl, že: „nemůže přisvědčit stěžovatelům, že zákon jednoznačně nestanoví, kdo má být účastníkem řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí správního orgánu o odmítnutí registrace (zda neregistrované sdružení, přípravný výbor nebo jeho jednotlivý členové), a že by proto mělo být postupováno analogicky s jinými právními předpisy, které upravují vznik právnických osob jiného druhu.“ Naopak, podle Ústavního soudu jasně vyplývá z § 8 odst. 3 zákona o sdružování občanů, že proto rozhodnutí o odmítnutí registrace mohou podat opravný prostředek pouze sami členové přípravného výboru (jako fyzické osoby), a nikoli přípravný výbor.“⁶⁹

Nejdůležitějším úkolem přípravného výboru je podle mého názoru vyhotovení kvalitních a úplných stanov, které v budoucnu nepovedou ke vzniku patové situace. V neposlední řadě taktéž řádná reprezentace sdružení minimálně do doby, než budou ustanoveny orgány sdružení na základě stanov.

4.3 NÁVRH NA REGISTRACI

Přípravný výbor musí zejména vyhotovit návrh na registraci a stanovy ve dvojím vyhotovení a podat je u Ministerstva vnitra. „Je třeba zdůraznit, že musíme důsledně rozlišovat mezi návrhem na registraci a stanovami. V obou případech sice zákon taxativně stanoví náležitosti těchto listin, avšak návrh na registraci je formálním dokumentem pro vznik sdružení, zatímco stanovy jsou současně základním dokumentem sdružení.“⁷⁰ Konkrétně půjde o odbor všeobecné správy, pod který spadá oddělení volební a sdružovací. Výhodou je, že podání návrhu nepodléhá žádnému správnímu poplatku. Návrh na registraci musí splňovat určité náležitosti, které jsou vymezeny v § 6

⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2000 sp. zn. I. ÚS 540/98.

⁶⁹ Tamtéž str. 20.

⁷⁰ HUDCOVÁ, Zdenka. Občanské sdružení. *Právní rádce*. 2001, vol. 9, no. 1. Str. 12.

odst. 2 a 4 ZOSO a podle § 37 a 154 správního řádu. Jde hlavně o identifikaci členů přípravného výboru uvedením jejich jmen a příjmení, dat narození a adresy bydliště. Dále uvedou kdo z nich, který je starší 18 let a je oprávněn jednat jménem přípravného výboru, neboli určení toho kdo je zmocněncem. To vše stvrdí svými podpisy, které nemusí být ani notářsky ověřeny.

Zmocněnec přípravného výboru je významnou osobou, neboť orgán veřejné moci komunikuje výhradně s ním, nejvíce ve fázi registrace. Musí být členem přípravného výboru a dosáhnout věku 18 let. Zmocněnec je například upozorňován na zahájení registračního řízení, je-li návrh na registraci bezvadný, jsou mu doručovány stanovy s vyznačením registrace, jakož i v případě vad upozornění na nedostatky. I nedoručení rozhodnutí o odmítnutí registrace má vliv na vznik sdružení.⁷¹

4.3.1 NEDOSTATKY NÁVRHU NA REGISTRACI

Nesplňuje-li návrh nebo stanovy stanovené podstatné náležitosti, nebo jsou-li údaje nepřesné či neúplné, řízení o registraci nebude zahájeno a ministerstvo má povinnost bezodkladně, nejpozději do 5 dnů upozornit přípravný výbor na tyto nedostatky. Zde je zajímavé upozornit na to, že se Ministerstvo vnitra tímto staví do jisté míry do postavení schvalujícího a nikoli registračního orgánu. Nelogičnost je způsobena tím, že případné vady návrhu na registraci se odstraňují dříve, než je zahájeno řízení. Další zvláštností v kontinentálním měřítku je to, že agenda sdružování je svěřena ústřednímu orgánu státu, což je podle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku: „*pozůstatek praxe policejního státu, která byla zavedena v někdejší habsburské monarchii v období bachovského absolutismu*“. V této době byla snaha dostat spolky pod policejní kontrolu, což je v dnešním kontextu v jasném rozporu s principy zakotvenými v mezinárodních dokumentech.⁷²

V jiném případě se může stát, že ministerstvo návrh úplně odmítne. „*O odmítnutí registrace rozhodne ministerstvo do 10 dnů ode dne zahájení řízení. Rozhodnutí doručí zmocněnci přípravného výboru. Proti rozhodnutí o odmítnutí registrace mohou členové přípravného výboru podat do 60 dnů ode dne, kdy rozhodnutí*

⁷¹ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 89.

⁷² Ronovská, zamyšlení nad procesními otázkami str. 6-8

bylo jejich zmocněnci doručeno, opravný prostředek k nejvyššímu soudu České republiky.⁷³ Ministerstvo vnitra návrh odmítne v následujících čtyřech případech.

Pokud z návrhu a ze stanov vyplývá, že se jedná o spolky, které jsou mimo působnost ZOSO a jsou stanoveny v jeho § 1 odst. 3 jedná se o sdružování občanů:

- a) v politických stranách a politických hnutích,
- b) k výtěžné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání,
- c) v církvích a náboženských společnostech.⁷⁴

Taxativnost tohoto ustanovení stanovil i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku: „*Výčet subjektů, na něž se nevztahuje zákon č. 83/1990 o sdružování občanů, obsažený v § 1 odst. 3 zákona č. 83/1990, je taxativní a nelze jej extenzivním výkladem rozšiřovat.*“⁷⁵

Dalším důvodem pro odmítnutí návrhu je nedovolenost sdružení, která upravuje § 4 zákona o sdružování občanů, které stanoví, že nejsou dovolena sdružení

- a) jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí, anebo jinak porušovat ústavu a zákony,
- b) která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony,
- c) ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami, za taková se nepovažují sdružení, jejichž členové drží nebo užívají střelné zbraně pro sportovní účely nebo k výkonu práva myslivosti.⁷⁶

Třetím důvodem může být situace, kdy stanovy nejsou v souladu s § 3 odst. 1 a 2 ZOS. Kde je stanoveno, že ke sdružování nesmí být nikdo nucen a každý může ze sdružení svobodně vystoupit. Členství ve sdružení nemá být nikomu občansky na újmu.

⁷³ § 8 odst. 2 a 3 ZOSO.

⁷⁴ HOCHMANN, Václav, Martin DĚRGEL, Václav BENDA a Ivan MACHÁČEK. *Sdružení bez právní subjektivity 2010-2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2010, sv. Meritum (ASPI). Str. 3.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 7 A 13/2002-46.

⁷⁶ § 4 ZOSO.

Čtvrtým a posledním důvodem kdy Ministerstvo vnitra odmítne registrovat sdružení v případech kdy je zde rozpor s §5 ZOS. „*Bude odmítnuta také registrace, pokud cíle sdružení jsou v rozporu s požadavky, že sdružení nesmějí vykonávat funkci státních orgánů, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, a že nesmějí řídit státní orgány a ukládat povinnosti občanům, kteří nejsou jejich členy. Ministerstvo je oprávněno (a zároveň musí) v těchto případech registraci odmítnout. V ostatních případech musí registraci provést.*“⁷⁷

Pokud soud zjistí, že nebyly dány důvody k odmítnutí registrace, napadené rozhodnutí zruší podle § 8 odst. 4 ZOSO a den právní moci tohoto rozhodnutí je dnem registrace tedy dnem vzniku občanského sdružení. Ministerstvo je povinno tento den vyznačit na jedno vyhotovení stanov a to doručit zmocněnci přípravného výboru. Soud také může napadené rozhodnutí potvrdit nebo vrátit ministerstvu k dalšímu řízení.⁷⁸

4.4 REGISTRACE

Vznik právnické osoby registrací je v České republice nejběžnější způsob vzniku. Registraci a vznik občanských sdružení upravuje v ustanoveních § 6 až 11 zákon o sdružování občanů. Proces registrace je zvláštním typem správního řízení a počíná běžet dnem zahájení řízení o registraci, tedy dnem doručením bezvadného návrhu na registraci a dvojí stanovou ministerstvu vnitra nebo doručením podání, kterými se odstraňují nedostatky návrhu. Od této chvíle běží čtyřicetidenní objektivní lhůta na registraci sdružení.⁷⁹ Výsledkem je veřejnoprávní správní akt – registrace. Správní řízení je však v tomto případě neobvyklé, protože se nezahajuje ani nekončí jako u běžného návrhu a není třeba ani žádného rozhodnutí. Teorie veřejné správy chápe registraci jako „*jiný úkon veřejné správy*“, který je podzákoný, jednostranný, má konkrétní subjekt i objekt a je závazný.

Na registraci je právní nárok, pokud jsou splněny všechny potřebné náležitosti a žádné povolení nebo správní uvážení není potřeba. To konstatoval i Nejvyšší správní soud, který mimo jiné uvedl, že „*při posuzování naplnění podmínek nezbytných k registraci občanského sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,*

⁷⁷ HOCHMANN, Václav, Martin DĚRGEL, Václav BENDA a Ivan MACHÁČEK. *Sdružení bez právní subjektivity 2010-2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2010, sv. Meritum (ASPI). Str. 11.

⁷⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 3. 1999 č. j. 5 A 91/96-31.

⁷⁹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2009. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 1132.

*vychází správní orgán v souladu se zásadou zákonnosti z ustanovení tohoto zákona, nikoli z vlastního úsudku nebo domněnek.*⁸⁰

4.5 EVIDENCE OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ

Výsledkem registrace je, že Ministerstvo vnitra zapíše Občanská sdružení do rejstříku občanských sdružení, ačkoli není tato povinnost zákonem o sdružování občanů nijak zvlášť vymezena. Okamžik zápisu je důležitý z hlediska stanovení, od kdy mohou tato sdružení nabývat práv a povinností neboli mít právní subjektivitu. Nejedná se o veřejný seznam, do kterého má občan právo nahlédnout a pořizovat z něj opisy či výpisy. Proto obsahuje pouze název, adresu a identifikační číslo sdružení (identifikační číslo mají navíc jen ta sdružení zaregistrována po 1. 1. 2001 odkdy je to v působnosti Ministerstva vnitra a tak to zůstane i do budoucna. Pokud by bylo sdružení zaregistrováno např. do obchodního rejstříku, nevedlo by to k jeho vzniku. Pokud je tedy stanoveno, že určitou činnost může provozovat pouze osoba ať již fyzická nebo právnická, která je zapsána v obchodním rejstříku, znamená to, že tuto činnost občanské sdružení provozovat nemůže.⁸¹

Zápis do rejstříku má tak pouze evidenční povahu a dále již nemá žádný vliv na fungování sdružení. Dříve byl seznam dokonce neveřejný. V posledních letech je alespoň přístupný prostřednictvím internetových stránek Ministerstva vnitra. Výše uvedené strohé údaje však jsou opravdu nedostačující, což vede k právní nejistotě a časté nedůvěře ze strany třetích osob.⁸² Tyto třetí osoby, jsou však často důležité pro fungování sdružení a jejich organizační jednotky, neboť se jedná převážně o sponzory, dodavatele nebo investory. Ti jsou pak ve vstupu do smluvního vztahu s občanským sdružením opatrní. Situaci by vyřešil veřejně přístupný funkční rejstřík, vedený rejstříkovým soudem. Podobných těm, které již tak dlouho víceméně spolehlivě fungují tedy např. obchodní, živnostenský, nadační rejstřík atd.⁸³ Není důvod, proč by měl být zrovna rejstřík sdružení veden odlišným způsobem, než ostatní rejstříky jiných soukromoprávních právnických osob. Občanská sdružení stejně jako ostatní právnické osoby jsou nezávislá na státu a o jejich vzniku, změnách a zániku by neměl rozhodovat

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 13.11.2003, sp. zn. 7 A 13/2002-46.

⁸¹ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 77.

⁸² VITOUL, Vlastimil. *Spolkové právo a jeho reflexe v soudním rozhodování*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova universita. Fakulta právnická. Katedra občanského práva. Str. 47.

⁸³ ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 130 s. Příručka. Str. 21.

státní orgán, ale nezávislý soud.⁸⁴ To by přispělo k větší transparentnosti sdružení a zhojilo by to dosavadní roztržičnost ve vedení údajů.⁸⁵

4.6 REGISTR OSOB

Od roku 2009 v souvislosti s přijetím zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech a zákona č. 227/2009 Sb., přibýly do § 9 ZOSO ustanovení související s elektronizací veřejné správy a vytvoření tzv. systému základních registrů. Do provozu byly uvedeny dne 1. 7. 2012. Ministerstvo vnitra tedy od 1. 7. 2012 zapisuje údaje o sdruženích a jejich organizačních jednotkách do Registru osob a stále vede na webových stránkách Ministerstva vnitra seznam občanských sdružení. Údaje v něm obsažené jsou totožné. Systém základních registrů tvoří 4 registry a to: registr osob, obyvatel, územní identifikace adres a nemovitostí a registr práv a povinností.⁸⁶

Základní identifikační údaje o občanských sdruženích jakožto osobách a jeho organizačních jednotkách zapíše Ministerstvo vnitra do registru osob. Souhrn těchto referenčních údajů najdeme v § 26 zákona o základních registrech. Veškeré záznamy do registru osob provádějí tzv. editoři, kterými jsou podle § 24 písm. b zákona č. 111/2009 Sb., příslušné orgány, které vedou evidenci osob a správce registru v souvislosti se správou agendy identifikačních čísel. „Mezi editory patří například obchodní rejstřík, rejstřík živnostenského podnikání, informační systémy vybraných ministerstev a ústředních orgánů státní správy, profesních komor, obcí a krajů.“⁸⁷ Registr osob využívají orgány veřejné správy, které k tomu mají oprávnění z registru práv a povinností. V průběhu července také přestane český statistický úřad přidělovat identifikační čísla a tato povinnost přejde na editory registru osob a následně registr sám vygeneruje identifikační číslo.

---

⁸⁴ Neziskovky.cz: TZ: *Spolkový rejstřík podle nového občanského zákoníku by měly vést rejstříkové* [online]. [Cit. 11-10-2012], dostupné z: <<http://www.neziskovky.cz/clanek/1727/0/home/tz-spolkovy-rejstrik-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-by-mely-vest-rejstrikove-soudy/>>.

⁸⁵ Asociace veřejně prospěšných organizací není jedinou asociací, která podporuje převedení rejstříku spolků pod soudy. Ke stejnému závěru došla ve svém usnesení také 8. všeoborová konference nestátních neziskových organizací, která se konala v polovině dubna na půdě parlamentu a které se zúčastnili ministr práce a sociálních věcí a zmocněnkyně pro lidská práva.

⁸⁶ BUREŠOVÁ, J. Sdělení Ministerstva vnitra ČR k aktuálnímu stavu zápisů do registru osob.[email] Odesláno 15. 11. 2012. [Cit. 2012-11-16]

⁸⁷ ČSÚ: *Registr osob* [online]. [Cit.16-11-2012]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/registr_osob>

4.7 STANOVY

Stanovy jsou základním dokumentem občanského sdružení. Nejsou však pramenem práva a normy v nich obsažené nejsou normami právními. Proto mají právní vliv pouze na své členy, nikoli na třetí osoby.⁸⁸ Bez stanov nemůže sdružení vzniknout. Stanovy prozrazují směr a zaměření občanského sdružení. Jsou do jisté míry srovnatelné se stanovami obchodních společností. *„Právní povaha stanov obchodních společností a družstev je shodná s právní povahou stanov občanských sdružení vzniklých na základě zákon č. 83/1990 Sb., tj. jedná se o smlouvu sui generis, která nesmí být v rozporu se zákonem (kogentními ustanoveními) ani se nesmí přičít dobrým mravům ve smyslu § 39 občanského zákoníku, jinak je v dotčené části absolutně neplatná.“*⁸⁹

Stanovy občanského sdružení mají bezpochyby veřejnoprávní, ale hlavně vnitřní neboli interní dosah, protože upravují zásady spolkového života a vnitřní organizaci sdružení. Co se týče vnějších soukromoprávních vztahů, je důležité to samé co platí obecně pro právnické osoby.⁹⁰ Náležitosti stanov jsou upraveny v § 6 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb. Ve stanovách musí být uveden název sdružení, sídlo, cíl jeho činnosti, orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem a zásady hospodaření. Dále je vhodné uvést ještě další údaje, o kterých zákon sice mlčí, ale bylo by dobré je ve stanovách zmínit. Jde např. o způsoby, kterými chce sdružení dosahovat svých cílů, uspořádat vnitřní organizaci, způsob, jakým se sdružení zruší a jak se naloží s jeho likvidačním zůstatkem nebo úprava práv a povinností členů sdružení.⁹¹

Stanovy, na nichž je vyznačena registrace a identifikační číslo, tvoří osvědčení o existenci občanského sdružení a tedy to, že disponují právní subjektivitou. Osvědčení se tak neprovádí výpisem z veřejného rejstříku.⁹²

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2002 sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

⁸⁹ CHALUPA, Luboš. Stanovy a organizační jednotky občanských sdružení. *Právní rádce*. 2009, vol. 17, no. 10. Str. 14.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2002 sp. zn. 20 Cdo 2641/2000.

⁹¹ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 21.

⁹² ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 117.

ZMĚNA STANOV

Stanovy, jako základní dokument sdružení by měly odrážet skutečný stav uvnitř sdružení. Změna stanov je soukromoprávním úkonem a upravuje ji §11 ZOS. Změnou stanov se rozumí jakákoli změna některého z ustanovení stanov. Záleží na vůli orgánu sdružení, jak si upraví své vnitřní záležitosti. Přesto je zde povinnost, oznámit tuto změnu Ministerstvu vnitra a to do 15 dnů ode dne přijetí změny. Spolu s oznámením se zasílá text změny stanov ve dvojím vyhotovení. Oznámení se řídí standardními náležitostmi podání podle § 37 odst. 2 správního řádu. Nesplnění oznamovací povinnosti, však nenese skoro žádné vážné důsledky, jakými by mohly být např. neúčinnost stanov nebo dokonce rozpuštění sdružení. Sankce může být udělena podle § 46 odst. 1 Sb., přestupkový zákon pro „přestupek proti pořádku ve veřejné správě“. Dnem schválení pozměněného znění stanov, se tyto stávají závaznými pro členy sdružení a tedy účinnými.

Ministerstvo posoudí nové znění stanov obdobně jako při registraci občanského sdružení. Tedy zda obsahuje všechny dostatečně přesné a úplné náležitosti podle § 6 odst. 2 a 4 ZOSO a zda se např. nejedná o osobu uvedenou v § 8 odst. 1 ZOSO. Ministerstvo vnitra občanské sdružení bezodkladně upozorní na případné formální či materiální vady. Občanské sdružení je povinno do 60 dnů ode dne doručení upozornění vady odstranit a podat o tom Ministerstvu vnitra oznámení nejpozději do dalších 10 dnů. Nestane-li se tak Ministerstvo vnitra sdružení rozhodnutím rozpustí.⁹³

Pokud jsou splněny všechny náležitosti, Ministerstvo vnitra vezme změnu stanov na vědomí. Vzetí na vědomí je správním úkonem, který má pouze pořádkový neboli evidenční charakter. Nejedná se o rozhodnutí správního orgánu podobně jako u registrace sdružení. Ministerstvo vnitra vyznačí vzetí na vědomí na jedno vyhotovení stanov, a to do 10 dnů ode dne doručení oznámení zašle občanskému sdružení. Do právního stavu sdružení to ale nikterak nezasáhne.⁹⁴

V následujících kapitolách se podrobněji zaměříme na jednotlivé náležitosti stanov.

---

⁹³ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 134-136.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího správního soudu České Republiky ze dne 27.4. 1999, sp. zn. 11 Zp 3/99.

4.8 NÁZEV SDRUŽENÍ

Jedním z identifikačních znaků právnické osoby je její název. Slouží k odlišení od jiných právnických osob, a proto musí být zásadně jen jeden, musí být pravdivý, přiměřený, srozumitelný a nepůsobit klamavě. Musí být stanoven hned od začátku, tedy již při zřízení právnické osoby a musí být v tomto znění skutečně používán, hlavně jde-li o provádění právních úkonů, které právnická osoba činí svým jménem. Použije-li přesto jiný název v souvislosti s právním úkonem, nemá to hned následek neplatnosti právního úkonu, ale záleží především na tom, zda i přes tento fakt je právnická osoba stále identifikovatelná, tedy je jasné o jakou osobu jde. Konečně by název měl být dostatečně rozlišující tedy distinktivní, to znamená, že nepostačuje jen volba obecných slov, které nejsou dostatečně individualizovány a musí se lišit již od existujících právnických osob.⁹⁵ Od 3. července 2006, je účinná novelizace zákona č. 83/1990 zákonem č. 342/2006 Sb., kterým se mění některé zákony související s oblastí evidence obyvatel a některé další zákony, kterou se omezují některá kritéria pro název občanského sdružení. První změnou je, že: „*Název sdružení se musí výrazně lišit od názvu právnické osoby, která již vyvíjí činnost na území České republiky, od názvu orgánu veřejné moci České republiky, od názvu mezinárodní organizace, jejího orgánu nebo její instituce a od názvu Evropské unie a jejích orgánů. Na právní úpravu názvu občanského sdružení se však vztahují i jiné právní předpisy. V názvu občanského sdružení tak nesmí být použity výrazy vyhrazené pro určité typy subjektu (např. banka, advokát, investiční společnost, zoologická zahrada) ani nesmí být název klamavý a vzbuzovat například dojem, že jde o obchodní společnost (zkratka s. r. o. či a. s.).*“⁹⁶ Výše uvedená novela dále požadovala povinné doplnění názvu dodatkem „o. s.“ nebo celým označením právní formy „občanské sdružení“.⁹⁷ Poměrně rychlá změna nastala dnem 12. 2. 2008, kdy nabyl účinnosti zákon č. 33/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 83/1990 Sb. Tato novela vrátila věci do původních kolejí, když zrušila výše uvedenou povinnost občanských sdružení uvádět v názvu i právní formu neboli dodatek

⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Str. 247-248.

⁹⁶ KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). Str. 6.

⁹⁷ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 23.

občanského sdružení. Nadále záleží na rozhodnutí jednotlivých sdružení, zda si dodatek ponechají či nikoli.⁹⁸

4.9 OCHRANA PŘED ZNEUŽITÍM NÁZVU

§ 19b Občanského zákoníku umožňuje právnické osobě bránit se proti neoprávněnému použití jejího názvu. Existuje několik způsobů, jak lze zasáhnout do práva právnické osoby k jejímu názvu. Jednak použití názvu, který je stejný nebo zaměnitelný s již existujícím názvem nebo použití názvu bez jakékoli spojitosti s jeho skutečným vlastním jménem. Nestačí pouhé ohrožení, ale musí objektivně dojít ke škodlivému následku. Ochrana práva právnické osoby k jejímu názvu je poskytována soudem. V úvahu přichází žaloba zdržovací, odstraňovací i právo požadovat přiměřenou satisfakci, právo na náhradu škody, popřípadě vydání bezdůvodného obohacení, jsou-li k tomu dány zákonné důvody. Určitou záruku proti neoprávněnému názvu právnické osoby představuje ochrana názvu podle zákona č. 137/1995 Sb. O ochranných známkách. Stále ale bude rozhodující, která z právnických osob získala svůj název dřív a nikoli ta, která se dříve chránila dle výše uvedeného zákona. Podle § 19b odst. 3 je chráněn i neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby např. rozšiřováním nepravdivých údajů atd. Konečně je zde i ochrana podle obchodního zákoníku, která chrání osoby v postavení soutěžitelů před nekalou soutěží.⁹⁹ „Pro úplnost by bylo možno zmínit zvláštní ochranu názvu Červeného kříže podle zákona č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži. Červený kříž je tímto zákonem (v § 3 odst. 1) prohlášen za společenství ve smyslu zákona o sdružování občanů.“¹⁰⁰

4.10 SÍDLO

Také sídlo občanského sdružení není upraveno podrobněji v zákoně č. 83/1990 Sb., proto pro bližší informace musíme opět sáhnout po obecné úpravě občanského zákoníku a to do jeho § 19c. Sídlo právnické osoby je nutno zřídit již při samotném zřízení neboli na počátku existence. Každá právnická osoba může mít jen jedno sídlo, v jednom místě, které je určeno (označeno) adresou. Sídlo se může nacházet i v bytě,

⁹⁸ Ministerstvo vnitra ČR: *Rady a služby – občanské aktivity* [online]. [Cit. 14-10-2012], dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>>.

⁹⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Str. 249-250.

¹⁰⁰ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 23.

ale nesmí to odporovat rozsahu činnosti právnické osoby nebo její povaze. Místo sídla zapsané do veřejnoprávní evidence (ale i uvedené v dokumentech či materiálech, které o sobě právnická osoba šíří) se musí shodovat se skutečným sídlem. „*Skutečné sídlo zákon spojuje s místem, kde se veřejnost může s právnickou osobou stýkat, tj. s místem kde se nalézá správní aparát právnické osoby.*“¹⁰¹ „*Pokud sdružení uvádí jako své sídlo jiné místo než své místo skutečné, může se každý dovolat skutečného sídla. Proti tomu, kdo se dovolá sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, nemůže právnická osoba namítat, že má skutečné sídlo v jiném místě.*“¹⁰² Před rokem 2001 a účinnosti zákona č. 501/2001 Sb., se uplatňovala tradice formálního pojetí sídla, tzn. toho údaje, který byl uveden v příslušných dokumentech nebo registrován v příslušné veřejnoprávní evidenci. Do té doby tedy stačilo uvést jako sídlo především adresu existujícího domu bez ohledu na skutečné sídlo po materiální stránce. Změna nastala tedy s účinností k 31. 8. 2001 výše uvedeným zákonem a změnila formální pojetí sídla na materiální. Od té doby se sídlem rozumí místo „těžiště“ právnické osoby, tedy především místo odkud je spravována, řízena, kde se nachází její statutární orgán, vedení popř. i místo hlavního závodu atd.¹⁰³

Sdružení by mělo mít užívací titul k nemovitosti, kde se nachází její sídlo, avšak doklady potvrzující tento titul nemusí být přiloženy k návrhu na registraci. Dokonce u právnických osob, které se zapisují do veřejného rejstříku, stačí uvést jako místo sídla jen název obce.

4.10.1 ZMĚNA SÍDLA

Aby byla změna sídla právně relevantní, musí se změnit zakládací akt nebo stanovy a zapsat tyto nové skutečnosti do příslušné evidence. U občanských sdružení je to opět jednodušší, protože podle § 11 odst. 1 ZOSO stačí pouhé oznámení o změně stanov Ministerstvu vnitra do 15 dnů od schválení změny. Proto také došlo-li by ke změně sídla změnou zákona, účinky změny sídla u občanských sdružení by nastaly již účinností novely. (To nemění nic na tom, že se údaj později do příslušné evidence zapíše).¹⁰⁴

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář.* 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Str. 256.

¹⁰² KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). Str. 7.

¹⁰³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář.* 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 254-257

¹⁰⁴ Tamtéž str. 257.

4.11 CÍL ČINNOSTI SDRUŽENÍ

Občanské sdružení může mít cíl v podstatě jakýkoli a existence různorodých sdružení zaměřených na nejpestřejší cíle a činnosti to jenom potvrzují. Široká paleta činností se odráží i v různosti samotných názvů sdružení jak je uvedeno v § 2 odst. 1 ZOSO, kde se sdružením rozumí i např. spolek, svaz, společnost, hnutí, klub i odborové organizace, podle toho zda se v nich občané sdružují za účelem kultury, vzdělání, sportu, ekologie, ochrany např. dětí, přírody, památek, psů nebo ať jde například o sdružení přátel piva. Podstatné je, aby některý z těchto cílů byl popsán ve stanovách alespoň obecným způsobem.¹⁰⁵

„*Cílem občanského sdružení se rozumí konečný stav, kterého chce sdružení dosáhnout, i činnost, kterou chce vyvíjet.*“¹⁰⁶ Samozřejmostí je aby tyto cíle a činnosti neodporovali ústavě a zákonům, pak by se jednalo o sdružení nedovolené, které by nemohlo být ani zaregistrováno a pokud by se tak přesto stalo, musela by být registrace následně zrušena. Dosahováním cílů nesmí být omezovány základní práva podle § 4 písm. a ZOSO, jako je již výše zmíněné omezování osobních nebo politických práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu atd.

Pro doplnění, jak již bylo napsáno výše, hlavním cílem občanského sdružení nesmí být podnikání, avšak sdružení může podnikat v rámci své vedlejší činnosti.

Zvláštní případem, kdy význam určení cíle může vést i k přiznání postavení účastníka řízení podle správního řádu. Občanské sdružení nebo jeho organizační složka, která uvede ve stanovách, že jejím hlavním cílem je ochrana přírody a krajiny v souladu se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů nebo ochrana životního prostředí podle zákona č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, má určité speciální výsady. Tak například mohou požadovat informace od příslušných orgánů státní správy o všech správních řízeních, které se týkají jejich cílů a pokud do 8 dnů od informace o zahájení správního řízení podají žádost o účastenství, mohou se stát účastníky řízení podle § 27 odst. 2 správního řádu.¹⁰⁷ Správní řád v § 27 upravuje tři druhy účastníků řízení podle

¹⁰⁵ KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). Str. 31.

¹⁰⁶ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 61.

¹⁰⁷ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI.. Str. 25.

rozsahu jejich procesních práv a povinností. Odstavec 1 se týká účastníků hlavních neboli esenciálních, odstavec 2 upravuje postavení účastníků vedlejších a v odstavci 3 najdeme zvláštní skupinu účastníků, jimž je přiznán statut účastníků podle zvláštního zákona. Ti se pak stávají účastníky hlavními nebo vedlejšími. V našem případě tedy statutární orgán občanského sdružení podle výše uvedeného příkladu spadá do odstavce 3, kde je mu přiznáno postavení vedlejšího účastníka podle odstavce 2. Zvláštní zákon tak přiznává postavení účastníka osobě, která by jím podle správního řádu nebyla. Stát se hlavním účastníkem podle zvláštního zákona, lze jen je-li to v tomto zákoně výslovně upraveno a nebo když účastníkům budoucí rozhodnutí může založit, změnit nebo zrušit právo nebo prohlásit zda takové právo mají či ne.¹⁰⁸ „V této souvislosti je možné upozornit na to, že práva takových účastníků řízení jsou (oproti účastníkům podle § 27 odst. 1 správního řádu) částečně omezena. Jejich procesní práva v řízení jsou totiž odvozena od jejich hmotně právního postavení a bylo by zřejmě proti logice věci, aby tyto dotčené osoby mohly s řízením disponovat (například navrhnout veřejné ústní jednání podle § 49 odst. 3 správního řádu) stejně jako osoby, kterým se v řízení přímo zakládají, mění nebo ruší práva či povinnosti.“¹⁰⁹

4.12 ORGÁNY SDRUŽENÍ

Počet, název, způsob ustavování orgánů atd. sdružení závisí plně na znění stanov, tedy vůli zakladatelů a mnohdy také na velikosti a účelu sdružení. Podle § 6 odst. 2 písm. d ZOSO musí být ve stanovách uvedeny „orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení“. O dalších orgánech se zákon nezmiňuje. Z výše uvedeného množného čísla vyplývá, že orgány by měly být minimálně dva. Jeden z nich by měl být oprávněn jednat jménem sdružení – tedy být statutárním orgánem sdružení¹¹⁰

Postavení, oprávnění a povinnosti statutárního orgánu by měly být zřejmé ze znění stanov a členové s nimi musí být seznámeni. Ke zřízení orgánů je důležité vědět kdo je členem sdružení a jakým způsobem vzniká a zaniká členství člena ve sdružení. Tato problematika je také ponechána plně na stanovách. Bylo by však nepraktické, aby stanovy obsahovaly identifikaci členů sdružení, neboť by při každé personální změně

¹⁰⁸ JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád - Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Str. 118-120.

¹⁰⁹ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromážděvacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 25.

¹¹⁰ HUDCOVÁ, Zdenka. *Občanské sdružení. Právní rádce*. 2001, vol. 9, no. 1. Str. 78

musely být stanovy měněny. Práva a povinnosti členů sdružení jsou také obsaženy ve stanovách. U menších občanských sdružení není výjimkou, že jsou to právě všichni členové, kteří tvoří jediný a tedy statutární orgán sdružení – Členskou schůzi, Valnou hromadu, Schůzi členů atd. Při větším počtu členů je praktické zvolit již konkrétně toho, kdo bude jednat jménem sdružení. Vždy to musí být fyzická osoba. Například může být zřízeno představenstvo v čele s předsedou. Nebo prezidium v čele s prezidentem. Na názvu orgánů sdružení do jisté míry vůbec nezáleží. Důležitější je co možná nejpřesnější vymezení jejich pravomoci a působnosti¹¹¹ Každopádně čím větší je sdružení tím složitější má i organizační strukturu a tyto orgány pak často plní funkce povahy „zákonodárné, výkonné a soudní“. Statutární orgán je nejvyšším výkonným orgánem sdružení. Podle § 20 odst. 1 OZ činí právní úkony ve všech věcech oprávněný statutární orgán nebo také zaměstnanci sdružení či členové, pokud je to obvyklé vzhledem k jejich pracovnímu zařazení a v duchu § 20 odst. 2 OZ.

4.12.1 KONTROLNÍ ORGÁNY

Nebo také smírčí či revizní orgány plní funkci soudní, neboli řeší spory a mnohdy fungují i jako odvolací orgán při řešení sporných interních rozhodnutí jiných orgánů sdružení. Na rozdíl například od nadací a nadačních fondů nezřizují sdružení tyto orgány povinně a to ani v případě, že pobírají příspěvky nebo dotace z veřejných rozpočtů. Zákon dokonce ani neupravuje pravidelnost setkání jednotlivých orgánů. To vše je necháno na znění stanov.¹¹² Jejich zřízení je však, pro předcházení případných sporů, jenom doporučit.

4.13 ORGANIZAČNÍ JEDNOTKY

Zřízení organizačních jednotek je jediná fakultativní náležitost stanov. Mohou vzniknout spolu s občanským sdružením anebo i později na základě podmínek stanovených ve stanovách. Vznikají podobně jako odborové organizace, to znamená bez jakéhokoli zásahu státu. Platí pro ně stejná úprava jako pro jiné právnické osoby a občanská sdružení (srovnej § 2 odst. 2., 3 ZOS). Poměrně volná úprava zřízení organizačních jednotek bývala často terčem kritiky.

¹¹¹ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 83.

¹¹² KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). Str. 26.

Záleží tedy na zakladatelích a znění stanov, zda je vhodné zřídit ke sdružení ještě další jednotky. Organizační jednotky mohou působit jako právnické osoby s právní subjektivitou, nebo i bez ní. O který typ organizační jednotky se u konkrétního sdružení jedná, vyplývá ze stanov popřípadě i z jiné listiny, na kterou stanovy odkazují. V některých případech se dozvíme, o jaký typ jednotky se jedná pouze z kontextu stanov. (např.: pokud je stanoveno, že organizační jednotka odpovídá za své závazky, nebo že může nabývat majetek). Někdy se pro ně používá označení „vedlejší právnické osoby“. To proto, že tvoří součást občanského sdružení, sdílí jeho osud a jejich právní subjektivita je odvozena od tohoto hlavního subjektu. Proto také organizační jednotky zanikají nejpozději se zánikem sdružení. Podle Nejvyššího soudu¹¹³ však nemůže organizační jednotka s právní subjektivitou zaniknout před tím, než se provede její likvidace tedy majetkové vypořádání.

Organizační jednotky s právní subjektivitou tedy ty, které mají oprávnění jednat svým vlastním jménem. (Přičemž název organizační jednotky nemusí nést název občanského sdružení ani označení „organizační jednotka“). Podle § 9 odst. 3 ZOSO je stanovena povinnost oznámit Ministerstvu vnitra nejpozději do 15 dnů jejich vznik nebo zánik a oznámit svůj název, sídlo a datum vzniku nebo zániku. Stejně tak jsou stejnému orgánu ve stejné lhůtě povinny nahlásit změnu názvu nebo sídla.¹¹⁴ Organizační jednotky bez právní subjektivity tuto povinnost nemají, ministerstvo vnitra totiž jejich evidenci nevede a ta záleží pouze na občanských sdruženích.¹¹⁵

Zákon o sdružování občanů se touto otázkou příliš nezabývá a vlastně jen odkazuje na stanovy. I vztahy mezi jednotlivými organizačními jednotkami upravují stanovy. Podle §19 a OZ však nesmí dojít ze strany sdružení k „utlačování“ organizačních jednotek, neboť nabývání práv a povinností lze omezit jen zákonem.¹¹⁶

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2002, sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

¹¹⁴ Povinnost oznámit vznik organizační jednotky zavedl do ZOSO zákon č. 227/2009 Sb., o základních registrech. Díky absenci přechodných ustanovení k tomuto zákonu se tato povinnost vztahuje pouze na organizační jednotky vzniklé po 1. 7 2010.

¹¹⁵ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 85-86.

¹¹⁶ DEVEROVÁ, Lenka, FRIČ, Pavol, FRIŠTENSKÁ, Hana a BERÁNEK, Petr. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru: Typologie neziskových organizací v ČR*. 1. vyd. Praha: AGNES, 2008. ISBN 978-80-903696-2-7. Str. 39.

4.14 ČLENSTVÍ VE SDRUŽENÍ

Členská základna založená na principu dobrovolnosti je pojmovým znakem ústavně zaručeného politického práva sdružovacího. Pro členství v občanském sdružení platí následující zásady:

- 1) Ke členství nesmí být nikdo nucen a nikomu nesmí být občansky na újmu, že je členem nějakého sdružení. To platí i naopak a to, že nikomu nesmí být na újmu, že stojí mimo nějaké sdružení.
- 2) Členové mohou být fyzické i právnické osoby.
- 3) Člen může kdykoli dobrovolně vystoupit ze sdružení.
- 4) Sdružení je založeno na principu většiny a současné ochrany práv menšiny.
- 5) Na členství ve spolku není ex lege právní nárok.

Postavení členů je upraveno v § 3 ZOS. Avšak značná část je ponechána stanovám.¹¹⁷

4.14.1 VZNIK ČLENSTVÍ VE SDRUŽENÍ

Mezi obligatorní náležitosti stanov patří úprava vzniku a zániku členství ve sdružení. Členství vzniká buď přistoupením neboli dvoustranným soukromoprávním úkonem. A vůlí sdružit se. Jde o atypickou smlouvu, která nemusí být ani písemná (obecně lze ale doporučit písemnou formu). Ke vzniku členství dochází na základě volního soukromoprávního úkonu o přijetí zájemce za člena. (akceptací oferty zájemce). Stanovy určují, který z orgánu vydá „rozhodnutí“ o přijetí zájemce. Teoreticky by bylo možné, aby i sdružení bylo v pozici oferenta, avšak v praxi se to stává pouze zřídka. Zajímavostí je, že v žádném zákoně nenalezneme, že je člen sdružení vázán stanovami a proto je důležité to nejlépe hned při vzniku členství smluvně upravit. Zájemce může tuto vůli projevit již v přihlášce o členství ve sdružení. Do budoucna by proto bylo praktické, aby zákon jasně stanovil, které osoby stanovami zavazují.¹¹⁸ Nový občanský zákoník již tuto problematiku upravuje. (viz kapitola 6).

¹¹⁷ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 33.

¹¹⁸ TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 152.

Druhý způsob nabytí členství se děje účastí při zřizování sdružení. Jedná se o působení a spolupráci v přípravném výboru a při psaní stanov. Takovou osobou může být jen osoba fyzická, která se stává členem ihned po vzniku občanského sdružení.

Členství ve sdružení nepřechází na právní nástupce tedy je neděditelné ani nezcizitelné. Stanovy mohou určit tuto problematiku odlišně.

4.14.2 PRÁVA A POVINNOSTI ČLENŮ

Jasnou a srozumitelnou úpravou práv a povinností ve stanovách, se dá předejít mnoha budoucím komplikacím. Obecně lze práva členů sdružení rozdělit do následujících třech kategorií:

- 1) Právo na spolurozhodování členů sdružení – jedná se možnost projevu vůle např. při hlasování, účasti na členské schůzi a možnost vyjádřit se na ni, právo na informace o činnosti spolku.
- 2) Uživací práva – právo užívat nemovitosti, účastnit se přednášek, kulturních akcí. Zpravidla postaveno na povinnosti platit členské příspěvky nebo obdobné protiplnění.
- 3) Ochranná práva – např. Právo na vystoupení ze sdružení, právo žalovat sdružení o náhradu škody.

Povinnosti člena sdružení můžeme podle Kateřiny Ronovské rozdělit do 2 skupin:

- 1) Osobní - např. dodržování stanov, účast na dosahování cílů občanského sdružení. ZOSO nechává regulaci opět na stanovách.
- 2) Majetkové – především placení členských příspěvků.

Samozřejmě že některá práva mohou být pojata zároveň i jako povinnost a při porušení této povinnosti může být člen na základě stanov sankcionován. Zpravidla půjde o napomenutí, uložení pořádkové pokuty a v krajním případě i vyloučení člena ze sdružení.¹¹⁹

---

¹¹⁹ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 34-35.

4.14.3 SOUDNÍ OCHRANA ČLENA SDRUŽENÍ PROTI ROZHODNUTÍ ORGÁNU SDRUŽENÍ

Ochrana člena sdružení není obecně upravena. Právní ochranu tak musíme hledat v úpravě zvláštní a to v § 15 ZOSO . Ten stanoví zvláštní ochranu členů sdružení proti nezákonnému nebo stanovám odporujícímu rozhodnutí orgánu sdružení. Např. se může jednat o rozhodnutí orgánu o vyloučení člena sdružení. Místně příslušný okresní soud v tomto případě postupuje podle občanského soudního a v duchu kasačního principu, kdy okresní soud napadené rozhodnutí zruší nebo potvrdí. Změnit jej nemůže. Podle správního řádu se postupovat nemůže, protože orgán sdružení není správním orgánem a tudíž ani jeho rozhodnutí není rozhodnutím veřejné moci. Je třeba upozornit, že výše popsaná žaloba na určení má subsidiární tedy podpůrný charakter. Může se uplatnit teprve po vyčerpání všech vnitřních opravných prostředků podle stanov. (Z čehož vyplývá, že nezmiňují-li se stanov o opravných prostředcích, přistoupí se rovnou k ochraně soudní, i když zákon není v tomto přesný.) Dále jí chybí odkladný účinek, avšak soud může v odůvodnitelných případech pozastavit výkon napadeného rozhodnutí.¹²⁰

Subjektivní lhůta pro podání návrhu je 30 dnů od doby kdy se žalobce o napadeném rozhodnutí dozvěděl, nejpozději však do uplynutí šestiměsíční objektivní lhůty 6 od doby vydání rozhodnutí.

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu Sp. zn. 28 Cdo 1919/2009 je třeba se vyvarovat trvání pouze na jednom druhu žaloby dle § 15 odst. 1 ZOS. V odůvodnění rozhodnutí je poznamenáno, že: *„Rozmanité společenské vztahy přinášejí stále nové situace, při nichž by trvání na jediném žalobním petitu (pouze podle § 15 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb.) znamenalo v důsledcích odepření spravedlnosti – tedy popření záruky procesní ochrany účastnických práv podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“* Ustanovení § 15 odst. 1 se má vykládat jako právní prostředek ochrany člena sdružení a neznamená to, že by nemohla být podána žaloba s jiným petitem. Např. žaloba na určení členství atd.¹²¹

¹²⁰ TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 157.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1919/2009.

4.14.4 ZÁNİK ČLENSTVÍ

Podmínky, za kterých dochází k zániku členství jsou zpravidla upraveny ve stanovách. Z obecného hlediska lze pozbyt členství na základě následujících právních skutečností:

- 1) dobrovolným vystoupením, jež je garantováno i v § 3 odst. 1 ZOS a jde o jednostranný právní úkon člena vůči sdružení
- 2) Nedobrovolným vyloučením člena na základě ve stanovách uvedených důvodů. Tedy jednostranným právním úkonem sdružení vůči členovi¹²²
- 3) Dohodou
- 4) Smrtí člena sdružení
- 5) Spolu se zánikem sdružení
- 6) Z dalších důvodů uvedených ve stanovách¹²³

4.15 ZÁSADY HOSPODAŘENÍ

Zásady hospodaření jsou obligatorní náležitostí stanov. Jedná se o majetkové poměry uvnitř sdružení. Bohužel jejich bližší vymezení nenajdeme dokonce ani v obecné úpravě občanského zákoníku.

Díky čl. 20 odst. 4 Listiny a principu autonomie sdružení projevené odděleností od státu jsou občanská sdružení hospodářsky soběstačná. To ovšem nevyklučuje čerpání dotací nebo příspěvků z veřejných rozpočtů. S tím počítá např. zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, jenž uvádí občanské sdružení jako jednoho z příjemců dotací.¹²⁴

Mezi základní zásady hospodaření patří hlavně vymezení, jakým způsobem bude občanské sdružení nabývat finanční prostředky a za co je bude vydávat. Jednotlivé druhy příjmů a výdajů by měly být ve stanovách uvedeny. Mezi příjmy sdružení patří nejčastěji členské příspěvky, dary, výnosy z vlastního majetku nebo výše

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.12. 2010 28 Cdo 2976/2010: právní věta: Není zásadně přípustné, aby bylo členství v občanském sdružení ukončeno vyloučením člena bez uvedeného důvodu. Jestliže stanovy občanského sdružení takovou možnost připouštějí, dostávají se v této části do rozporu s právem svobodně se sdružovat (čl. 20 odst. 1 Listiny).

¹²³ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 35.

¹²⁴ Srovnej § 7 odst.1 písm. f zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů.

uvedené finanční prostředky z veřejných rozpočtů. Hlavními výdaji sdružení budou zpravidla náklady na provoz sdružení, jako je platba za pronájmy, služby, mzdy. Pokud sdružení podniká (samozřejmě pouze v rámci vedlejší činnosti) může se to pro něj stát zdrojem příjmů i ztrát. V takovém případě je vhodné, aby byl stanovami zřízen rezervní či jiný fond, jak je tomu například u nadací a nadačních fondů. U občanských sdružení není ani požadováno ověření účetní uzávěrky auditorem, nebo předkládání výročních zpráv.

Další významnou zásadou hospodaření by mělo být vymezení, který orgán má oprávnění nakládat nebo spravovat majetkem sdružení popřípadě s jakou částí nebo do jaké výše. Jelikož má občanské sdružení nevýdělečnou povahu, nepředpokládá se rozdělení zisku mezi jednotlivé členy, ale případný zisk by měl zůstat v majetku sdružení a měl by být použit pro dosahování cílu sdružení.¹²⁵ Občanská sdružení i jejich organizační jednotky se způsobilostí mít práva a povinnosti jsou účetními jednotkami ve smyslu § 1 odst. 2 písm. a zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví. To znamená, že jsou povinny vést si účetnictví avšak pouze ve stanoveném rozsahu jak je uvedeno v § 9 odst. 3 zákona o účetnictví.

Dále jsou občanská sdružení a jejich organizační jednotky daňovými subjekty podle § 6 zákona o daních z příjmů, z čehož jim vyplývá řada povinností. Například do 30 dnů od registrace sdružení zaregistrovat sdružení u místně příslušného finančního úřadu (správce daně). Ve vztahu k daním z příjmu platí pro občanská sdružení zvláštní režim stejně tak jako pro ostatní právnické osoby, které nejsou založeny za účelem podnikání. Zákon o dani z příjmu nám ve svém § 18 odst. 3 a 4 vymezuje, které druhy příjmů jsou předmětem daně, a které nikoli. Předmětem daně u těchto osob jsou vždy příjmy z nájemného, z reklam nebo z členských příspěvků. Zatímco například příjmy z dotací a jiných podpor ze státního rozpočtu, příjmy z úroků z vkladů na běžném účtu atd. nikoli.

Neupravují-li stanovy jinak, obecně za řádné odvody daní a vedení účetnictví zodpovídá statutární orgán. (§2 odst. 3 ZOSO).¹²⁶

---

¹²⁵ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 29-30.

¹²⁶ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 88-89.

4.16 SMLOUVY O SOUČINNOSTI

§ 16 ZOSO upravuje specifický typ smlouvy o součinnosti, tedy písemné smlouvy, které mezi sebou mohou uzavírat výhradně jednotlivá občanská sdružení. Také se na úpravu této smlouvy použijí obecná ustanovení občanského zákoníku, hlavně jeho ustanovení o právních úkonech a závazkových vztazích. Obsahem může být dohoda o společném dosažení určitého cíle nebo uplatňování společného zájmu. Nebo se může jednat o dohodu o vytvoření svazu, tedy nové právnické osoby. Posláním svazu bude opět dosahování domluveného cíle. Zpravidla se jedná o cíl, který je vlastní všem zúčastněným sdružením. Např. postavení tělocvičny, společné usilování o získání grantu atd. Zúčastněná sdružení by měla sledovat cíle primárně nemajetkové povahy. Tento společný cíl by měl alespoň částečně vyplývat z cílů jednotlivých občanských sdružení, jinak by to mohlo vypadat jako jednání in fraudem legis a smlouva o účinnosti by se mohla stát neplatnou podle § 39 občanského zákoníku.

Smlouva musí být písemná s vlastnoručními podpisy, jinak by byla absolutně neplatná. Podpisy však nemusí být na jedné listině (nejde-li o smlouvu o převodu nemovitosti) a ani nemusejí být úředně ověřeny. Mezi obligatorní neboli podstatné náležitosti smlouvy o součinnosti patří:

- 1) Účel součinnosti.
- 2) Způsob jakým bude součinnost prováděna.
- 3) Úprava práv a povinností zúčastněných sdružení – nemusí být rovnoměrně rozložené.
- 4) Prostředky, jimiž dospívají k součinnosti.

Nejsou-li tyto náležitosti splněny, nemůže se jednat o smlouvu o součinnosti. Je-li však vůle stran zřejmá, může dojít ke konverzi a smlouva může být závazná jako smlouva jiného typu nebo smlouva nepojmenovaná neboli inominátní.

4.16.1 VZNIK SVAZU SDRUŽENÍ SMLOUVOU O SOUČINNOSTI

§ 16 odst. 4 ZOSO stanovuje možnost založit smlouvou o součinnosti svaz. Svaz je samostatnou právnickou osobou, jejímž účelem je opět dosažení společných cílů nebo uplatňování společného zájmu. Ke vzniku svazu je navíc zapotřebí zhotovit stanovy podle § 6 odst. 4 ZOSO. Stanovy mohou být také ve formě přílohy přiloženy ke smlouvě o součinnosti. Dále se postupuje obdobně jako při registraci nového

občanského sdružení. Po uzavření smlouvy součinnosti a vyhotovení stanov podá přípravný výbor návrh na registraci k ministerstvu vnitra a připojí k němu smlouvu o součinnosti a stanovy ve dvojitým vyhotovení. Úlohu přípravného výboru v tomto případě mají smluvní strany smlouvy o součinnosti.

Poslední pátý odstavec dispozitivně stanovuje způsoby zániku smlouvy o součinnosti. Těmi jsou například: dosažení stanoveného cíle, dohodou smluvních stran, nebo jinou ve smlouvě uvedenou právní skutečností. Smlouva může zaniknout také z obecných důvodů stanovených občanským zákoníkem Pro ilustraci se jedná např. o: výpověď, odstoupení od smlouvy, splnutí, nemožnost plnění a jiné.¹²⁷

---

¹²⁷ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 168-170.

5 ZÁNÍK OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ

5.1 PROBLEMATIKA DVOUFÁZOVOSTI ZÁNÍKU OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ

V souladu s obecnou úpravou v občanském zákoníku, platí obecně pro vznik a zánik právnických osob jejich dvoufázovost, tedy rozpad do dvou časových úseků a to do založení – vzniku, zrušení – zániku. Zatímco u vzniku tato dvoufázovost nevyvolává pochyby u zániku je to složitější a názory na tuto problematiku se rozcházejí.

Jedním z názorů je, že to co je upraveno v § 20a odst. 2, 3, 4 občanského zákoníku, chybí v ZOSO, a proto se tato ustanovení o zániku použijí i pro sdružování občanů. Podle tohoto názoru je tedy dvoufázovost zániku jasně dána. Opačný názor vychází ze soudní praxe, konkrétně z rozhodnutí nejvyššího soudu kde je stanoveno: *Protože registrace sdružení u MV ČR se neprovádí zápisem do zákonem určeného rejstříku ve smyslu § 19 odst. 2 obč. zák., nelze ani na zánik sdružení aplikovat tu část ustanovení § 20a odst. 2 obč. zák., podle něhož právnická osoba zapsaná v jiném zákonem určeném rejstříku zaniká dnem výmazu z tohoto rejstříku, nýbrž je třeba vyjít z jiné právní úpravy obsažené v zákoně č. 83/1990 Sb., konkrétně v jeho ustanovení § 12.¹²⁸*, a tedy zastává teorii jedno-fázovosti zániku občanských sdružení. Samotné vymazání sdružení z rejstříku by tak mělo pouze deklaratorní účinky. Toto spojení zániku do jednoho okamžiku však v praxi způsobuje řadu problémů, především ohledně majetkového vypořádání. Došlo by totiž k tomu, že by občanské sdružení zaniklo dříve než by splnilo svoji zákonnou povinnost – tedy vypořádání svých pohledávek a závazků. Nelze usuzovat, že občanské sdružení zaniká pouhým rozhodnutím, ale zánik je nutno vázat až na dobu, kdy je provedeno skutečné majetkové vypořádání, jak výslovně požaduje v § 13 odst. 2 ZOSO. Při zániku sdružení se provede majetkové vypořádání.

Lze tedy shrnout, že přijetí rozhodnutí o zrušení podle § 12 odst. 1 ZOSO je jen jakýmsi spouštěcím mechanismem pro odstartování nezpochybnitelně nutného majetkového vypořádání. Správnost tohoto názoru, je dále potvrzena i v § 14: zánik sdružení ohlásí Ministerstvo vnitra českému statistickému úřadu do 7 dnů ode dne, kdy se o něm dozvědělo. Protože ministerstvo se o zániku sdružení dozví až po majetkovém vypořádání sdružení.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.1. 2008 sp. zn. 32 Odo 1114/2006.

5.2 ZPŮSOBY ZRUŠENÍ OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ

Sdružení zaniká právní skutečností, resp. projevem vůle buď přímo vlastního orgánu, pak mluvíme o zrušení dobrovolném, nebo je subjektem této vůle Ministerstvo vnitra popř. soud, pak se jedná o zrušení nucené. § 12 odst. 1 ZOSO je speciální úpravou vůči § 20a občanského zákoníku a jsou zde taxativně uvedeny způsoby zániku občanského sdružení.

Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, který rozšířil způsoby možného zániku občanského sdružení. Od tohoto data je k § 12 odst. 1 přidáno písmeno c, podle kterého lze zrušit občanské sdružení podle jiného právního předpisu, kterým je právě výše zmíněný nový a dlouho očekávaný nový zákon, v jehož § 15 jsou taxativně uvedeny tresty, které je možné uložit za trestný čin spáchaný právnickou osobou. Nejprísnější sankcí je zrušení dotčené právnické osoby. Vhodné je zde ještě zmínit alespoň § 16 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., kde je stanoveno následující: Soud může uložit trest zrušení právnické osoby právnické osobě se sídlem v České republice, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů. Trest zrušení právnické osoby nelze uložit, vylučuje-li to povaha právnické osoby. A odst. 4 stanoví: Právní mocí rozhodnutí, kterým byl uložen trest zrušení právnické osoby, vstupuje tato právnická osoba do likvidace.

V současné době je tedy nově možno zrušit občanské sdružení čtyřmi způsoby a to dobrovolně soukromoprávním úkonem (jednostranným či vícestranným):

- 1) rozhodnutím orgánu sdružení o rozpuštění
- 2) rozhodnutím orgánu sdružení o sloučení s jiným sdružením

a nedobrovolně veřejnoprávním aktem:

- 3) pravomocným rozhodnutím ministerstva o rozpuštění sdružení ze zákonem taxativně stanovených důvodu v § 12 odst. 3 ZOSO
- 4) rozhodnutím soudu podle zákona č. 418/2011 Sb.¹²⁹

Dále má Ministerstvo vnitra oprávnění podle § 11 odst. 2 ZOSO sdružení rozpustit. A to jsou-li dány důvody podle § 8 odst. 1 ZOSO, nebo není-li změna stanov

---

¹²⁹ ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 139-140.

v souladu se zákonem, nebo jsou-li údaje ve stanovách neúplné nebo nepřesné. Ministerstvo na tyto vady nejprve bezodkladně sdružení upozorní. Nejsou-li vady odstraněny do stanovené lhůty 60ti dní ministerstvo sdružení rozpustí.

Proti rozhodnutí o rozpuštění lze podat opravný prostředek u Nejvyššího soudu České republiky, který má odkladný účinek. §12 odst. 4 ZOSO.¹³⁰

5.3 ZÁNÍK DOBROVOLNÝM ROZPUŠTĚNÍM SDRUŽENÍ

O dobrovolném zániku rozhoduje zpravidla nejvyšší orgán sdružení, pokud stanovy neurčují něco jiného. Pak by mohl být zánik sdružení vázán např. na uplynutí času, dosažení určitého účelu nebo jiné právní skutečnosti jak je tomu v obecném ustanovení § 20a občanského zákoníku. Toto ustanovení se však jak je již uvedeno výše nepoužije, protože ZOSO jako *lex specialis* v § 12 taxativně stanovuje způsoby zániku občanských sdružení. Pravomoc vydat rozhodnutí o dobrovolném rozpuštění může být stanovami svěřena i úplně jinému orgánu. Tento oprávněný orgán má každopádně povinnost do 15 dnů oznámit Ministerstvu vnitřní rozhodnutí o zániku sdružení, jak stanoví § 14 ZOSO. Jedná se o hmotně-právní lhůtu, to znamená, že oznámení by mělo být v této lhůtě doručeno. Nicméně plnění této lhůty nepodléhá ze strany ministerstva žádné sankci a samo oznámení má povahu pouze pořádkového charakteru. Budeme-li se držet dvoufázové teorie, tak samotný zánik – tedy ztráta právní subjektivity, přichází až po majetkovém vypořádání. Tím je likvidace podle obchodního zákoníku viz dále.¹³¹

5.4 ZÁNÍK DOBROVOLNÝM SLOUČENÍM S JINÝM SDRUŽENÍM

Jedná se o jediný možný způsob zániku sdružení, kde není potřeba majetkového vypořádání, tedy likvidace. Práva a povinnosti totiž přecházejí ze zanikajícího sdružení na právního nástupce, kterým je přejímající sdružení. Sloučením dochází k zániku jednoho sdružení a jeho personální i majetkový substrát se stává součástí, již existujícího občanského sdružení. ZOSO upravuje pouze tuto možnost sloučit se s jiným sdružením. Způsob a podmínky sloučení by měly však obsahovat stanovy. Zpravidla musí existovat nejprve dohoda mezi dvěma sdruženími, že se jedno svých práv a povinností dobrovolně vzdává a druhé je ochotno je přijmout. Pak následuje rozhodnutí stanovami určeného orgánu, nebo dle ZOSO orgánu nejvyššího o samotném

¹³⁰ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 38.

¹³¹ JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. Komentáře nakladatelství ASPI. Str. 49-50.

sloučení. Toto rozhodnutí má rovněž povahu zrušovacího aktu. Oznamovací povinnost podle § 14 ZOSO je nutno učinit samozřejmě i v tomto případě.¹³²

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 20 Cdo 2641/2000 ze dne 26. 6. 2002 stanoví, že nepostačuje, aby namísto soukromoprávního ujednání sdružení pouze ve stanovách uvedlo, že se považuje za pokračovatele nebo nástupce sdružení. Takový úkon nemá právní účinky, tudíž není závazný pro třetí osoby a jeho charakter tak jenom proklamativní.

5.5 NUCENÝ ZÁNÍK SDRUŽENÍ NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ MINISTERSTVA VNITRA

Podle článku 2. odst. 3 Ústavy ČR: Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon. Toto ustanovení souvisí také s čl. 2. odst. 2 Listiny, který obdobně stanoví: Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Tyto ústavní principy vymezují Ministerstvu vnitra možnosti rozpustit občanské sdružení jen na základě a v mezích zákona. Tímto zákonem je ZOSO, konkrétně jeho ustanovení § 12 odst. 3.

Ministerstvo rozhodne o rozpuštění sdružení pravomocným správním rozhodnutím. Z dikce ustanovení § 12 odst. 3 vyplývá, že „zjistí-li ministerstvo, že sdružení vyvíjí činnost...“ jak však ministerstvo zjistí naplnění určité skutkové podstaty, není nikde stanoveno. Jedná se o rozhodnutí *ex offo*, tedy z vlastního podnětu správního úřadu, nikoliv na návrh nějaké osoby. Je nutno poznamenat, že podnět zvenčí k zahájení správního řízení o rozpuštění sdružení tím však není vyloučen.

Tomuto rozhodnutí Ministerstva vnitra nutně předchází výzva, ve které správní orgán upozorní sdružení na zjištěné nedostatky. Lhůta pro napravení nebo upuštění od nevyhovující činnosti není stanovena. Platí tedy pravděpodobně lhůta okamžitá, tedy bezodkladné napravení stavu od doručení výzvy.¹³³

¹³² ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckovy texty zákonů s komentářem. Str. 141.

¹³³ TELEČ, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckova edice právo a hospodářství. Str. 126-127.

5.6 OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

Problematiku opravných prostředků upravuje § 12 odst. 4 ZOSO a to nejen ve vztahu k § 11 odst. 2, ale především k důvodům rozpuštění sdružení podle § 12 odst. 3. Opravný prostředek lze podat proti rozhodnutí (ve smyslu § 67 soudního řádu správního) Ministerstva vnitra, které rozhodlo o rozpuštění sdružení z důvodu, že sdružení vykonává činnost:

- a) Na kterou se nevztahuje zákon o sdružování občanů podle § 1 odst. 3 ZOS (tj. činnost vyhrazená politickým stranám a politickým hnutím, organizacím sdružujícím občany k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání, nebo k vykonávání náboženství nebo víry v církvích a náboženských společnostech.
- b) Porušuje princip dobrovolnosti v § 3 odst. 1 a 2 ZOSO. Nikdo nesmí být nucen ke sdružování a nikomu nesmí být na újmu, že se sdružuje nebo naopak nesdružuje.
- c) Činnost sdružení je v rozporu s § 4 ZOSO, které zní: Nejsou dovolena sdružení, jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávisť a neshovívavost z těchto důvodů, podporovat násilí, anebo jinak porušovat ústavu a zákony. Sdružení, která dosahují svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony. Sdružení ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami, za taková se nepovažují sdružení, jejichž členové drží nebo užívají střelné zbraně pro sportovní účely nebo k výkonu práva myslivosti.
- d) Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak tak sdružení nesmějí vykonávat funkci státních orgánů. Nesmějí řídit státní orgány a nesmějí ukládat povinnosti občanům, kteří nejsou jejich členy.
- e) Změna stanov sdružení není v souladu s § 6 odst. 2 a 4 ZOSO – tedy obligatorní náležitosti stanov a originalita názvu sdružení. Nebo údaje ve stanovách jsou nepřesné či neúplné.
- f) Jsou dány důvody k odmítnutí registrace podle § 8 odst. 1 ZOSO.

Tímto opravným prostředkem je stejně jako u odmítnutí registrace žaloba. Žaloba se již nepodává u Nejvyššího soudu, přestože ZOSO v § 8 a 12 výslovně hovoří o Nejvyšším soudu, v praxi se tato žaloba podává od 1. 1. 2003 ke správnímu soudu. V tento den nabyt účinnosti soudní řád správní, který ve svém § 4 odst. 1 písm. a) stanoví, že správní soudy rozhodují o žalobách vydaných v oblasti veřejné správy. Toto ustanovení by se dalo chápat jako nepřímá novela ZOSO a na jeho neopravené zastaralé znění nebrat zřetel. Dle § 7 odst. 1 a 2 Soudního řádu správního je tedy nově k tomuto rozhodování věcně příslušný krajský soud v místě kde má sídlo orgán, který vydal napadnuté rozhodnutí nebo jinak zásah do práv toho kdo se u soudu ochrany domáhá. Kvůli tomu, že se zde jedná o rozhodnutí Ministerstva vnitra, bude věcně a místně příslušný soud městský soud v Praze. I v poučení, které je nezbytnou součástí rozhodnutí Ministerstva vnitra nalezneme, že proti rozhodnutí je možno podat žalobu do 60 dnů od doručení městskému soudu v Praze. Dokonce sám Městský soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 30. 6. 2005 čj. 11 Ca 165/2004 judikoval o správnosti obsahu poučení. Za podmínek stanovených v § 102 a násl. správního řádu lze proti rozhodnutí městského soudu v Praze podat ve lhůtě dvou týdnů od doručení rozhodnutí, podat kasační stížnost. Podle § 68 správního řádu, je žaloba nepřijatelná, nevyčerpá-li žalobce všechny řádné opravné prostředky. Podle § 8 odst. 3 a § 12 odst. 3 ZOSO se žaloba podává přímo k soudu a proto se rozklad podle § 152 správního řádu neuplatní.

Žaloba musí obsahovat samozřejmě podstatné náležitosti podle § 37 odst. 2 a 3. soudního řádu správního.

5.7 MAJETKOVÉ VYPOŘÁDÁNÍ

Po první fázi zrušení spolku nastává fáze zániku a to buď zánikem sdružení bez právního nástupce tj. s likvidací, nebo s právním nástupcem a tudíž bez likvidace. Jedná se vlastně o srovnání majetkových vztahů a tím i šetření práv nabytých v dobré víře a ochrana práv třetích osob. Majetkovým vypořádáním se zabývá § 13 ZOSO. *Podle § 13 odst. 3 zákona o sdružování občanů se při zániku sdružení provede majetkové vypořádání. I když dikce tohoto zákona je poněkud odlišná od § 20a odst. 3 ObčZ, který výslovně stanoví, že likvidaci je třeba provést před zánikem právnické osoby, je zřejmé, že i v tomto případě je třeba likvidaci provést před zánikem občanského sdružení; jakmile totiž sdružení přestane jako subjekt práva existovat, nelze likvidaci provést,*

*neboť tu již není subjekt, jehož pohledávky by bylo možno vymáhat a jehož dluhy by bylo třeba uspokojit.*¹³⁴

5.8 ZÁNÍK ZRUŠENÍ S LIKVIDACÍ

Pro likvidaci občanského sdružení platí přiměřeně obecná úprava v § 70 až 75 obchodního zákoníku, na něž odkazuje obecná úprava občanského zákoníku neboť ZOSO mlčí. Důležitá je přiměřenost ustanovení obchodního zákoníku s ohledem na jinou povahu sdružení, jiný způsob registrace a neziskový charakter. Likvidace sdružení je poměrně zdoluhavý administrativní proces. Při dobrovolném zániku sdružení se dá použít to, co je uvedeno ve stanovách a orgán sdružení uvedený ve stanovách může jmenovat likvidátora, což bývá pro sdružení příznivější.

Statutární orgán nebo jím určený likvidátor provedou majetkové vypořádání, které lze shrnout do následujících kroků:

- a) Zveřejní vstup do likvidace v obchodním věstníku a oznámí to všem známým věřitelům sdružení.
- b) Sestaví zahajovací likvidační účetní závěrku.
- c) Sestavení konečné účetní závěrky.
- d) Jedná s bankami a úřady.
- e) Splácí úvěry a vypořádává pohledávky.
- f) Prodává majetek např. ve veřejné dražbě.
- g) Řeší pracovněprávní záležitosti.
- h) Soupis aktiv a pasiv, sestavení rozpočtu a plánu likvidace.
- i) Předloží členům ke schválení návrh na naložení s likvidačním zůstatkem, pokud nějaký je.
- j) Zpracuje zprávu o průběhu likvidace.

Podle § 13 odst. 4 ZOSO provede likvidátor majetkové vypořádání někdy i v případě dobrovolného rozpuštění sdružení podle § 12 odst. 1 písm. a, a to v případech kdy sdružení majetkové vypořádání bezodkladně neprovede.¹³⁵ Zůstane-li po uspokojení

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2002 sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

¹³⁵ KŮRKOVÁ, Anna. Zánik občanského sdružení. *Právní rádce*. 2008, vol. 16, no. 4. Str. 14.

všech dluhů nějaký likvidační zůstatek. Naloží se s ním primárně dle stanov, neboť ZOSO se o tom nezmiňuje.

5.9 ZÁNÍK SDRUŽENÍ BEZ LIKVIDACE

Jediným možným způsobem zániku občanského sdružení bez majetkového vypořádání je zánik sdružení sloučením, tedy s právním nástupcem. Dojde buďto k přesunu majetku a závazků na přijímací sdružení, anebo spojením dvou sdružení původních vznikne jedno nové. Nikdo nesmí být nucen ke členství v nově vzniklém sdružení a členové musí znovu formálně vstoupit. Ke sloučení neboli fúzi sdružení dochází uzavřením smlouvy o sloučení mezi nejvyššími orgány slučovaných sdružení a tímto okamžikem dochází i k zániku původního sdružení.¹³⁶

---

¹³⁶ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. Str. 38.

6 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Cílem následující kapitoly není a ani nemůže být podrobný rozbor nového občanského zákoníku, který je velmi rozsáhlý. Považuji však za důležité alespoň okrajově nastínit potřebnost této nové úpravy, její vznik a zaměřit se na hlavní změny úpravy spolků.

6.1 DŮVODY VZNIKU NOVÉHO KODEXU

Již od 90. let minulého století existovala v odborných diskuzích shoda o nutnosti rekodifikace stávajícího občanského práva. Již nestačilo řešit neuspokojivý stav jen dalšími novelizacemi. Vytvoření nového kodexu nahradí současnou nevyhovující úpravu, jež vybočuje nejenom ze standardů kontinentálního práva, ale i z předválečných právních tradic.¹³⁷ Nevýhodou současné právní úpravy je velké množství nevhodných institutů mezi ně patří například příliš kogentních ustanovení, od kterých se občané nemohou odchýlit nebo např. preference státního vlastnictví. Dále nekomplexnost celé úpravy, která upravuje především majetkové vztahy a např. rodinné právo, pracovní právo, obchodní právo, spolkové právo ponechává samostatným zákonům.

Hlavním posláním nového občanského zákoníku je tedy především vytvoření standardního občanského kodexu v rámci evropských konvencí a tím docílit jeho vyšší systematickosti a komplexnosti. Jedná se zároveň i o celkovou změnu nahlížení na soukromé právo a s tím nutně spojené odklonění od marxisticko-leninské koncepce fungování právního systému. Ideovým vzorem pro nový občanský zákoník, je návrh občanského zákoníku bývalého Československa roku 1937, který však kvůli následujícím politickým událostem (Mnichov) nebyl nikdy přijat. Vycházel z obecného rakouského občanského zákoníku ABGB i v té době moderních německých a švýcarských právních úprav a byl na vysoké myšlenkové i filosofické úrovni. Po provedení obsahové revize k přizpůsobení do dnešních podmínek je tento návrh zákona inspirujícím legislativním materiálem a navázáním na předválečné tradice.¹³⁸

---

¹³⁷ RONOVSÁ, Kateřina. Poznámky k návrhu nového Občanského zákoníku. Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, Masarykova univerzita. Právnická fakulta. 2006, vol. 14, no. 2. Str. 158.

¹³⁸ Justice.cz: *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. [Cit. 8-10-2012], dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf.

6.2 ZDLOUHAVÁ CESTA REKODIFIKACE

Nový občanský zákoník byl schválen dne 9. 11. 2011 pod číslem symbolizující svobodu č. 89/2012 Sb. poslaneckou sněmovnou ve třetím čtení. Tomu předcházela dlouholetá rekodifikační práce, na jejímž začátku stál v roce 2000 prof. Eliáš jako vedoucí nezávislé komise expertů. O rok později v dubnu vláda schválila věcný záměr Občanského zákoníku. Návrh kodexu byl schválen vládou až v květnu 2011.

Zdlouhavá cesta ke schválení nového zákoníku byla v mnoha situacích plná rozporuplných názorů, což se dalo u kodexu tak velkého rozsahu předvídat. Na konečném výsledku se podílelo různou měrou a v různých fázích bezpočet soudců advokátů, notářů, českých i zahraničních civilistů významné pověsti. Problematika byla hojně diskutována na mnoha konferencích a do prací se zapojila i neprávní veřejnost mimo jiné i zástupci z řad spolků, kterých se problematika bezprostředně týká.¹³⁹

Nový občanský zákoník byl plánován již od novely občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., kdy byl vedením práce pověřen František Zoulík. Jeho věcný záměr a výsledky však byly v roce 1996 odmítnuty odbornou veřejností. Další debatu rozvířil tehdejší ministr spravedlnosti Otakar Motejl, který pověřil vedením prací na novém občanském zákoníku Karla Eliáše a Michaelu Zuklínovou.

6.3 STRUKTURA NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Obsahuje 3080 paragrafů a je rozdělen do pěti částí.

- 1) Obecná část je věnována hlavně výkladu jednotlivých pojmů a předmětu úpravy. Dále následují ustanovení o osobách, věcech, právních skutečnostech a podnikání.
- 2) Obsahuje úpravu rodinného práva např. institut manželství, nebo vzájemná práva a povinnosti členů rodiny.
- 3) Absolutní majetková práva kam patří hlavně institut vlastnictví, spoluvlastnictví, držby, dědictví, správa cizího majetku nebo věcná práva k věcem cizím.

---

¹³⁹ TELEČ, Ivo: *O vládním návrhu občanského zákoníku* [online]. [Cit. 3-10-2012], dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty/12-o-vladnim-navrhu-obcanskeho-zakoniku.html>. Str. 1-2.

- 4) Relativní majetková práva, tedy úprava závazků zejména jejich vznik, zánik a obsah. Tato část je nejrozsáhlejší.
- 5) Ustanovení přechodná, společná a závěrečná. Zde nalezneme zejména ustanovení týkající se přechodu ze staré úpravy na novou a dlouhý seznam právních předpisů včetně ZOSO, které se s účinností nové úpravy ruší.¹⁴⁰

6.4 HLAVNÍ ZMĚNY, KTERÉ NASTANOU S ÚČINNOSTÍ NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

- 1) Převaha dispozitivních ustanovení.
- 2) Podpora zásady autonomie vůle a konkrétní vymezení dalších zásad soukromého práva.
- 3) Úprava osobnostních práv by měla stát nad úpravou majetkových vztahů.
- 4) Převažující relativní neplatnost právních úkonů.
- 5) Absorpce některých dnes jednotlivých předpisů do tohoto kodexu.
- 6) Nové širší pojetí věci a zvířete.
- 7) Návrat ke staré zásadě „*superficies solo cedit*“ – tedy že stavba je součástí pozemku.
- 8) Zjednodušuje se úprava vzniku spolků.
- 9) Zavádí se pojem „omezení svéprávnosti“ namísto zbavení způsobilosti k právním úkonům.¹⁴¹

6.5 ÚPRAVA SPOLKOVÉHO PRÁVA V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Nový soukromoprávní kodex moderní demokratické společnosti si nelze představit bez úpravy spolkového práva, což je důkazem toho, „že spolek je „prototypem“ soukromoprávní korporace (vědecky správně Eliáš)“ a je mu věnována poměrně velká pozornost. Toto tradiční politické právo se s účinností nového občanského zákoníku dočká rozsáhlých změn. Z dnešních 22 paragrafů v ZOSO se

---

¹⁴⁰ TELEČ, Ivo: *O vládním návrhu občanského zákoníku* [online]. [Cit. 3-10-2012], dostupné z:

<<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty/12-o-vladnim-navrhu-obcanskeho-zakoniku.html>>.

¹⁴¹ Vláda České republiky: *Poslanci schválili nový občanský zákoník* [online]. [Cit. 5-11-2012], dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/poslanci-schvalili-novy-obcansky-zakonik-89202/>> .

stane téměř sto v nové úpravě. Úprava spolků zde plynule navazuje na obecnou úpravu právnických osob a obsahuje mnoho dispozitivních ustanovení týkajících se situací, které ZOSO nechává na znění stanov. Znění je propracovanější a důraz je kladen především na ustanovení, týkající se úpravy členství a organizační struktury. Na druhou stranu, může nová právní úprava znamenat neúměrnou zátěž pro občanská sdružení. Proto je vhodné napsat takové stanovy, které je ochrání od příliš podrobné úpravy, která je typická spíše pro úpravu obchodních korporací. V § 3045 je stanoveno právo občanského sdružení změnit svojí právní formu na ústav nebo sociální družstvo podle jiného zákona. Není tedy pravidlem, že se ze všech občanských sdružení stanou spolky.

6.5.1 ZMĚNA TERMINOLOGIE

Velmi významnou změnou je změna terminologie, která se vrací k tradičnímu pojmu spolek.¹⁴² Také organizační jednotky jsou v nové úpravě nazývány pobočnými spolky, i když zákon přímo nenařizuje „*in concreto*“, aby byly takto označeny. Z názvu však musí být zřejmé, že se jedná o osobu s omezenou subjektivitou.

6.5.2 ZALOŽENÍ A VZNIK SPOLKU

Spolek je založen, dohodnou-li se zakladatelé na znění stanov. Novinkou je, že zakladatelé spolku mohou jednat jménem spolku i před jeho vznikem, neboť se nově řídí úpravou právního jednání právnických osob.¹⁴³ Nově se bude vznik sdružení zapisovat do veřejného rejstříku, zřízeného zvláštním zákonem.¹⁴⁴ Den zápisu je dnem vzniku spolku. Nová právní úprava se tedy nakonec nepřiklonila k principu volného zakládání spolků, typického pro evropské demokracie.

6.5.3 ČLENSTVÍ

Úprava členství je poměrně podrobně upravena v nové úpravě, a tudíž už není ponechána jen na stanovách. Novinkou je i úprava seznamu členů v § 236.

6.5.4 ČINNOST SPOLKU

Nově se činnost spolku dělí na hlavní a vedlejší. Podle § 217, může být hlavní činností spolku jen uspokojování a ochrana zájmů, k nimž byl spolek založen.

---

¹⁴² TELEČ, Ivo: *O vládním návrhu občanského zákoníku* [online]. [Cit. 3-10-2012], dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty/12-o-vladnim-navrhu-obcanskeho-zakoniku.html>>. Str. 17.

¹⁴³ Justice.cz: *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. [Cit. 8-10-2012], dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf>. Str. 657.

¹⁴⁴ Návrh zákona o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob je ke dni 20. října 2012 ve fázi projednávání v připomínkovém řízení

Podnikání nebo jiná hospodářská činnost může být předmětem pouze činnosti vedlejší. Zisk spolku může být stejně jako dnes použit pouze pro spolkovou činnost nebo správu spolku.¹⁴⁵

6.5.5 ORGANIZACE SPOLKU

Velká pozornost je oproti dřívější úpravě věnována organizačnímu uspořádání spolku. Opět platí, že to co není upraveno stanovami, je upraveno dispozitivními ustanoveními tohoto zákona. Ze zákona je evidentní snaha o standardní bipartici orgánů. To znamená existenci statutárního orgánu, jako orgánu výkonného a členské schůze, jako nejvyšší orgán spolku. Fakultativně je doporučováno zřídit i rozhodčí a kontrolní komisi. Samozřejmě jakákoliv jiná organizační struktura upravena stanovami je možná.¹⁴⁶

6.5.6 ZÁNİK SPOLKU

Oproti současné kusé úpravě zániku spolku, je tato problematika v novém občanském zákoníku podle mého názoru již dostatečně upravena. V § 268 a násl. jsou upraveny způsoby zániku spolků. Je jím zrušení spolku soudem na návrh oprávněné osoby, nebo i bez návrhu, vyvíjí-li nedovolenou činnost stanovenou tímto paragrafem. Novinkou je úprava likvidace, která je v současné době přiměřeně upravena Obchodním zákoníkem. Dále spolek zaniká fúzí neboli sloučením nebo splynutím spolků, anebo rozdělením.

---

¹⁴⁵ Zelený kruh: *Jaké budou důsledky nového občanského zákoníku pro občanský sektor?* [online]. [Cit. 10-10-2012], dostupné z: <www.ucastverejnosti.cz/dokumenty/microsoft-word-jake-nasledky-noveho-obcanskeho-zakoniku-pro-obcansky-sektor.pdf>.

¹⁴⁶ Justice.cz: *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. [Cit. 8-10-2012], dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf>. Str. 661.

7 ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se snažila poukázat především na důležitost existence občanských sdružení, která jsou v dnešní době stále na okraji zájmu politických představitelů i odborníků v oblasti práva. Jádrem práce pak tvoří podrobná analýza vzniku a zániku občanských sdružení.

Právo sdružovací je jako právo politické upraveno a chráněno právními předpisy nejvyšší právní síly. Klíčovým pro tuto práci byl zvláštní zákon o sdružování občanů, který mě nemile překvapil svoji neúplností, prolínáním prvků práva veřejného i soukromého a celkově dosti provizorním charakterem. Zákon nechává velkou část úpravy života občanských sdružení na znění stanov, což je sice projevem dispoziční volnosti členů sdružení, ale na druhou stranu to přináší v praxi řadu potíží a patových situací. Další prameny práva, které upravují ostatní formy práva sdružovacího včetně problematiky odborových organizací, přímo nesouvisí s tématem mé práce, a proto jsem je zde jen stručně shrnula.

Dále jsem se zaměřila na nejednotnou a nepřesnou terminologii z této oblasti, která nám danou problematiku ještě více komplikuje. K ucelení náhledu na občanská sdružení přispělo jejich zařazení mezi právnické osoby a neziskové organizace, kam bezpochyby patří.

Základním úkolem této práce bylo popsat vznik a zánik občanských sdružení. Překážkou k dosažení tohoto cíle se stal nejenom výše uvedený kusý zákon o sdružování občanů, ale i nedostatek odborných zdrojů k tomuto tématu.

Jako hlavní nedostatky procesu vzniku se jeví již samotná registrace sdružení, která do jisté míry omezuje ustavně zaručené právo na sdružování. Dále nedostatek požadavků na znění stanov, jež vede často k situacím, které zákon ani stanovy neumějí řešit. Ze stejného důvodu by měla být také věnována větší pozornost úpravě orgánů sdružení i organizačních jednotek. Řadu potíží způsobuje i absence regulace výdělečné činnosti nebo úprava členství ve sdružení. Palčivým problémem je i neexistence veřejného rejstříku, která způsobuje netransparentnost občanských sdružení a tím i jistou opatrnost 3. osob ve vztahu k nim.

Právní regulace procesu a možných způsobů zániku je ještě nepřehlednější a méně obsáhlá než úprava vzniku. Hned na začátku kapitoly, týkající se zániku sdružení,

jsou patrný kontroverzní názory na dvoufázovost zániku sdružení a s tím úzce související problematika likvidace občanských sdružení. Zákon o sdružování občanů neupravuje otázky likvidace vůbec, a proto je nezbytné přiměřeně aplikovat příslušná ustanovení obchodního zákoníku. Výše uvedené nedostatky snižují právní jistotu a ochranu práv 3. osob.

Nový občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014 v sobě zahrnuje úpravu spolkového práva. Vyznačuje se především dispozitivností norem a podrobnější úpravou spolků, které bude subsidiárně použitelné pro jakýkoli spolek. Na druhou stranu přílišná popisnost způsobuje při čtení některé interpretační nejasnosti. Pro spolky bude tedy nadále výhodnější upravit si své záležitosti ve stanovách a tím se vyhnout zvýšené zátěži ze strany zákonné úpravy.

8 SEZNAM LITERATURY

8.1 KNIŽNÍ PUBLIKACE

TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998, xix, 254 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 80-717-9194-6.

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2009, 901 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-3801-403.

JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007, x, 160 s. Komentáře nakladatelství ASPI. ISBN 978-807-3572-792.

HOCHMANN, Václav, Martin DĚRGEL, Václav BENDA a Ivan MACHÁČEK. *Sdružení bez právní subjektivity 2010-2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2010, sv. Meritum (ASPI). ISBN 978-80-7357-547-2.

KOČÍ, Petr a kol. *Meritum Nevýdělečné organizace 2011*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2011, sv. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-625-7.

DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. Praha: Agnes, 2008, 154 s. ISBN 978-80-903696-2-7.

SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Vyd. 1. Praha: Agnes, 2010, 372 s. ISBN 978-807-3676-810.

ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 129 s. ISBN 80-210-3031-3.

RONOVSKÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 109 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. ISBN 978-80-210-4512-5.

HURDÍK, Jan. *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 108 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-4001-680.

TELEC, Ivo. Kateřina Ronovská, Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí. [Privatrechtliche Aspekte des Stiftungs und Vereinsrechts in Tschechien, in der Schweiz und in den Niederlanden. Brno: Masarykova univerzita 2004. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. *RabelsZ*, Berlin: Gruyter, 72, 2, od s. 448 - 451, 4 s. ISSN 0033-7250. 2008.

FRIČ, Pavol a GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. 2. dopl. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, 203 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-864-3204-1.

REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010, 188 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-86929-54-5.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN: 978-80-7400-108-6

ČERNÝ, Petr. *Zákon o sdružování občanů: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010, xii, 231 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-807-4003-288.

BOUKAL, Petr. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. 1 vyd. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN: 978-80-245-1650-9.

VOJÁČEK, Ladislav, KNOLL, Vilém a SCHELLE, Karel. *České právní dějiny*. 2. vyd. Praha: Linde, 2010. ISBN: 978-80-7380-257-8.

ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 130 s. Příručka. ISBN 80-210-3031-3.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*, 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.

SALAMON, Lester M. a ANHEIER, Helmut K. *Defining the non-profit sector: A cross-national analysis*. 1.vyd. Manchester: University press, 1997. ISBN 0-7190-4902-4.

JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára a BOHADLO, David. *Správní řád - Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7460-157-4.

DEVEROVÁ, Lenka, FRIČ, Pavol, FRIŠTENSKÁ, Hana a BERÁNEK, Petr. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru: Typologie neziskových organizací v ČR*. 1. vyd. Praha: AGNES, 2008. ISBN 978-80-903696-2-7.

8.2 ODBORNÉ ČLÁNKY

RONOVSKÁ, Kateřina. Právnícké osoby v Česku a ve Švýcarsku. Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, Masarykova univerzita. ISSN 1210-9126, 2004, vol. Roč. 12, no. 1, s. 11-17.

RONOVSKÁ, Kateřina. Poznámky k návrhu nového Občanského zákoníku. Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, Masarykova univerzita. Právnícká fakulta. ISSN 1210-9126, 2006, vol. Roč. 14, no. 2, s. 158-162.

HUDCOVÁ, Zdenka. Občanské sdružení. *Právní rádce*. ISSN 1210-4817, 2001, vol. Roč. 9, no. 1, s. 12-13.

CHALUPA, Luboš. Stanovy a organizační jednotky občanských sdružení. *Právní rádce*. ISSN 1210-4817, 2009, vol. Roč. 17, no. 10, s. 14-16.

KŮRKOVÁ, Anna. Zánik občanského sdružení. *Právní rádce*. ISSN 1210-4817, 2008, vol. Roč. 16, no. 4, s. 13-15.

8.3 JUDIKATURA:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 28. 8. 2009, sp. zn. 7 As 29/2008-104.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 29. 3. 2006, č. j. 1 Ans 8/2005-165.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 3. 2000, sp. zn. I. ÚS 540/98.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 7A 13/2002-46.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 3. 1999, č. j. 5A 91/96-31.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 20 Cdo 2641/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2002, sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1919/2009.

Rozsudek Městského soudu v Praze 30. 6. 2005, sp. zn. Ca 165/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2976/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2002 sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

Usnesení Nejvyššího správního soudu České Republiky ze dne 27.4. 1999, sp. zn. 11 Zp 3/99.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. Odo 1114/2006.

8.4 PRÁVNÍ PŘEDPISY

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, ze dne 19. 12. 1966, v aktuálním znění.

Usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ze dne 4. 11. 1950, v aktuálním znění.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

8.5 INTERNETOVÉ ZDROJE

ČSÚ: *Registr osob* [online]. [Cit. 16-11-2012]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/registr_osob>.

BUREŠOVÁ, J.: *Sdělení Ministerstva vnitra ČR k aktuálnímu stavu zápisů do registru osob* [email]. Odesláno 15. 11. 2012 [Cit. 2012-11-16].

Informační centrum v Praze: *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. [Cit. 10-10-2012], dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>>

Ministerstvo vnitra ČR: *Seznam občanských sdružení* [online]. [Cit. 29-11-2012], dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/SearchResult.aspx>>.

Vláda České republiky: *Rada vlády pro nestátní neziskové organizace* [online]. [Cit. 11-10-2012], dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Vláda ČR projednala a schválila nový statut rady vlády pro nestátní neziskové organizace* [online]. Tisková zpráva ze dne 30. 8. 2012. [Cit. 12-10-2012], dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13478/TZ310812a.pdf>>.

Neziskovky.cz: TZ: *Spolkový rejstřík podle nového občanského zákoníku by měly vést rejstříkové* [online]. [Cit. 11-10-2012], dostupné z: <<http://www.neziskovky.cz/clanek/1727/0/home/tz-spolkovy-rejstrik-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-by-mely-vest-rejstrikove-soudy/>>.

Ministerstvo vnitra ČR: *Rady a služby – občanské aktivity* [online]. [Cit. 14-10-2012], dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>>.

Justice.cz: *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku* [online]. [Cit. 8-10-2012], dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf>.

TELEC, Ivo: *O vládním návrhu občanského zákoníku* [online]. [Cit. 3-10-2012], dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty/12-o-vladnim-navrhu-obcanskeho-zakoniku.html>>.

Vláda České republiky: *Poslanci schválili nový občanský zákoník* [online]. [Cit. 5-11-2012], dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/poslanci-schvalili-novy-obcansky-zakonik-89202/> .

Zelený kruh: *Jaké budou důsledky nového občanského zákoníku pro občanský sektor?* [online]. [Cit. 10-10-2012], dostupné z: www.ucastverejnosti.cz/dokumenty/microsoft-word-jake-nasledky-noveho-obcanskeho-zakoniku-pro-obcansky-sektor.pdf .

8.6 JINÉ ZDROJE

KŮRKOVÁ, Anna. *Občanská sdružení jako veřejně prospěšné organizace*. Brno, 2008. Rigorózní práce. Masarykova universita. Fakulta právnická. Katedra občanského práva.

VITOUL, Vlastimil. *Spolkové právo a jeho reflexe v soudním rozhodování*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova universita. Fakulta právnická. Katedra občanského práva.

9 RESUMÉ

The diploma thesis comprehensively summarizes the unclear process of establishment and termination of civic association, reveals major drawbacks of the current legislation and enriches the interpretation with selected jurisprudence. Firstly, the civic association is classified in the legislative framework of the Czech Republic, the corresponding terminology is clarified and its history is briefly discussed. Incorporation into the system of legal persons and nonprofit sector facilitates the understanding of the civic association's essence.

Employing descriptive and analytic methods, I explore and subsequently examine the existing law. The crucial resource became Law on Association of Citizens (83/1990 Sb.) along with the selected jurisprudence. Two released commentaries on the law and a relatively old, but still up-to-date, publication of Prof. Telec (Associational Law) helped me to answer a series of questions arising from the non-mature and quickly written law.

The thesis has identified that the process of civic association's establishment insufficiently specifies fundamental attributes such as: registration of the association at the Ministry of the Interior, lack of requirements on the version of the statutes, issue of the internal body of the association and organizational units, treatment on the membership in the association, or the inexistence of a public register. Various opinions on the time instant of the association's termination and the absence of the treatment on property settlement lower legal certainty and protection of the rights of third parties.

Significant changes are about to come with the new Civil Code taking effect. It features non-mandatory rules and a more detailed treatment on associations, subsidiary applicable to any association.